

AIXECANT MURS

Polítiques de la por i securitització
a la Unió Europea

Autoria: Ainhoa Ruiz Benedicto · Pere Brunet

Publicat per:

**Stop
Wapenhandel**

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Carrer Erasme de Janer 8, entresol, despatx 9

08001 Barcelona

T. 93 441 19 47

www.centredelas.org

info@centredelas.org

Aquesta recerca s'emmarca en la tesis doctoral d'Ainhoa Ruiz Benedicto del programa "Pau, conflictes i desenvolupament" de la Universitat Jaume I

Investigadores: Ainhoa Ruiz Benedicto, Pere Brunet

Agraïments: Guillem Mases, Edgar Vega, Julia Mestres, Teresa de Fortuny, Cinta Bolet, Gabriela Serra, Brian Rusell, Niamh Eastwood, Mark Akkerman.

Editors: Jordi Calvo Rufanges, Nick Buxton

Barcelona, setembre 2018

Disseny i maquetació: Esteva&Estêvão

Foto de coberta: Stockvault; p. 11: Ashley Gilbertson/VII/Redux; p. 5: blublu.org
p. 9: www.iamawake.co; p. 21: Georgi Licovski/EPA

D.L.: B-19744-2010

ISSN: 2013-8032

ÍNDIX

Resum executiu	5
Introducción	9
1. Aixecant murs	12
1.1 Noves polítiques de seguretat a l'espai fronterer	12
1.2 La política fronterera europea: cap a la securitització i la militarització.	13
1.3 L'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex) ...	14
2. Murs mentals	16
2.1 Concepte i pràctica de l'Europa Fortalesa	16
2.2 Murs mentals a europa: l'auge del racisme i xenofòbia.	17
3. Murs físics	23
3.1 Murs al voltant d'Europa	23
3.2 Murs terrestres	25
3.2 Murs marítims	30
4. Murs virtuals	34
4.1 Murs virtuals i sistemes de vigilància	34
4.2 Sistemes de control i emmagatzematge de dades dels moviments a través de les fronteres:	34
4.3 Sistema de vigilància dels espais fronterers: EUROSUR	36
Conclusions i recomanacions	36
Bibliografia	39
Annexos	51

Índex de taules, gràfics, mapes i annexos

Taula 1. Pressupost de les activitats operacionals de Frontex (2005-2017)	15
Taula 2. Anàlisi dels deu països europeus en què els partits xenòfobs han obtingut més d'un milió de vots en alguna de les eleccions entre els anys 2010-2018	20
Taula 3. Murs dels països dels estats membres de la Unió Europea, Schengen i Macedònia (1990-2017)	23
Taula 4. Principals operacions marítimes pel control dels fluxos migratoris (2004-2017)	31
 Gràfic 1. Evolució del pressupost de Frontex (2005-2017)	15
Gràfic 2. Evolució dels murs construïts per països estats membres de la Unió Europea, Schengen, i Macedònia (1990-2017)	23
Gràfic 3. Evolució dels controls dels països de l'espai Schengen	30
 Mapa 1: Resultats de l'Euro-baròmetre 2015 sobre el racisme. Percentatge de persones que van dir que se sentirien còmodes en el cas en què un dels seus filles o fills mantingués una relació amorosa amb una persona musulmana	19
Mapa 2. Murs construïts per estats membres de la Unió Europea (1990-2017)	24
 ANEXOS	
Annex 1. Pressupost de Frontex 2005-2017	51
Annex 2. Controls interns dins de l'espai Schengen (2006-2017)	51
Annex 3. Operacions conjuntes de Frontex per anys (2005-2017)	54

RESUM EXECUTIU

El Mur de Berlín va caure el 9 de Novembre de 1989, i va marcar així l'inici d'una nova era que moltes persones s'imaginaren de cooperació i obertura entre fronteres. El president alemany, Horst Koehler, celebrant la caiguda, va parlar anys després del reemplaçament d'un 'edifici de la por' per un 'espai d'alegria', obrint la possibilitat d'una 'governança global cooperativa capaç de beneficiar a tothom'. 30 anys més tard, el contrari sembla haver succeït. Edificis de la por, tan reals com imaginaris, s'estan construint arreu, i han provocat d'aquesta manera un augment de la xenofòbia i creant un món emmurallat molt més perillós per a totes aquelles persones que fugen buscant refugi i seguretat.

Aquest informe revela que estats membres de la Unió Europea i de l'Espai Schengen han aixecat gairebé 1.000 km de mur, l'equivalent a més de sis Murs de Berlín¹ des dels anys 90, per tal de frenar la migració de persones desplaçades cap a Europa. Aquests murs físics van acompanyats dels encara més llargs 'murs marítims'; operacions navals patrullant el mar Mediterrani, així com dels 'murs virtuals', sistemes de control fronterer que busquen aturar les persones que intenten entrar a Europa o fins i tot aquelles que es troben viatjant ja dins del continent, amb l'objectiu de controlar el moviment general de la població. Europa s'està convertint doncs en una fortalesa que exclou aquelles persones que hi són fora –i en aquest procés s'ha incrementat també l'ús de vigilància i tecnologies militaritzades, fet que té importants implicacions per a la ciutadania dins la fortalesa.

Aquest informe busca estudiar i analitzar l'abast de la fortificació d'Europa, així com les idees i narratives en què aquest es construeix. L'informe examina els murs de la por alimentats pels partits xenòfobs que creixen en popularitat i són capaços d'exercir una influència indeguda en les polítiques europees. També s'examina com la resposta europea s'ha

1. Els Murs de Berlín estaven conformats per un mur a l'Est de Berlín de 45km i un altre mur de 115km a l'Oest de Berlín

configurat en l'era post 11S per una ampliació del paradigma de seguretat, basat en la securització dels afers socials. Tot això ha transformat les polítiques europees, convertint una agenda social en una altra focalitzada en la seguretat, en les quals les migracions i la lliure circulació de persones han passat a ser considerades amenaces a la seguretat de l'Estat. Com a conseqüència, aquest fenomen s'ha tractat amb les eines tradicionals de seguretat: militarisme, control i vigilància.

Malauradament, la resposta europea no és un cas aïllat. Múltiples estats arreu del món estan responenent als grans problemes de seguretat global a través de la construcció de murs, la militarització i l'aïllament envers altres estats i la resta del món; fet que està creant un món cada vegada més hostil per a aquelles persones escapant de la guerra i la persecució política.

Les bases de l'anomenada "Europa Fortalesa" es remunten als Acords Schengen de 1985, que mentre establien la lliure circulació dins les fronteres de la UE, requerien més control de les fronteres exteriors. Amb aquest model s'assentava la idea d'un interior segur i d'un exterior insegur.

Successives estratègies de seguretat europea a partir de l'any 2003, arrelades en el model americà de "Homeland Security", convertien les fronteres en un element de connexió entre la seguretat local i global. Com a resultat, la Política de Seguretat i Defensa Comú de la Unió Europea va militaritzar-se cada cop més i la immigració es va percebre com a amenaça creixent.

L'Europa Fortalesa va ser encara més ampliada mitjançant la política d'externalització de control i gestió de fronteres a tercers països. Aquesta política ha comportat la signatura d'acords amb països veïns per tal de reforçar el control fronterer i acceptar les persones deportades. Així doncs, les fronteres s'han convertit en un concepte geogràfic molt més gran i ampli.

ELS MURS I BARRERES A LA CIRCULACIÓ DE PERSONES

■ La investigació calcula que els estats membres de la Unió Europea i de l'Espai Schengen han aixecat almenys 1.000 km de mur a les seves fronteres des dels anys 90 per tal de prevenir l'entrada de les persones desplaçades per la força i migrades al seu territori.

■ La construcció de murs ha crescut immensament; de 2 murs a la dècada dels 1990s a 15 l'any 2017. Durant l'any 2015 es va presenciar la crescuda més gran; el nombre de murs construïts va augmentar de 5 a 12.

■ 10 dels 28 estats membres (Espanya, Grècia, Hongria, Bulgària, Àustria, Eslovènia, el Regne Unit, Letònia, Estònia i Lituània) han erigit murs a les seves fronteres per tal de prevenir la immigració, pertanyent tots ells a l'Espai Schengen exceptuant Bulgària i el Regne Unit.

■ Un país que no és membre de la Unió Europea però que pertany a l'Espai Schengen ha construït un mur per prevenir la immigració (Noruega). Així mateix, un altre (Eslovàquia) ha alçat murs interns per segregació racialment. Un total de 13 murs han estat aixecats a les fronteres de la UE o dins de l'Espai Schengen².

■ Dos països, membres de la Unió Europea i l'Espai Schengen (Espanya i Hongria) han aixecat dos murs a les seves fronteres per tal de controlar les migracions. Dos països més (Àustria i el Regne Unit) han aixecat murs a les seves fronteres compartides amb països de l'Espai Schengen (Eslovènia i França respectivament). Un país que no forma part de la Unió Europea però que pertany a l'anomenada ruta dels Balcans (Macedònia) ha construït un mur per impedir la immigració.

■ Controls interns dins l'Espai Schengen, regulats i normalitzats pel Codi de fronteres Schengen de 2006, han estat lluny de ser l'excepció per convertir-se en la norma política, justificats per la narrativa del control migratori i la garantia de la seguretat durant la celebració d'esdeveniments polítics (com ara cimeres polítiques, grans manifestacions o visites d'alts càrrecs al país). De només 3 controls interns el 2006, se n'han registrat 20 al 2017, xifra que indica l'augment de restriccions i seguiment de la circulació de persones.

■ A l'àrea marítima, particularment al mar Mediterrani, hi consten més barreres. L'anàlisi mostra que de les 8 principals operacions marítimes de la Unió Europea (Mare Nostrum, Poseidon, Hera, Andale, Minerva, Hermes, Tritó i Sofia) cap té un mandat exclusiu de rescat de persones. Totes elles han seguit, o segueixen, l'objectiu general de fer front al crim a l'espai fronterer. Només una d'elles (Mare Nostrum) va arribar a incloure organitzacions humanitàries a la seva flota, però va ser reemplaçada per l'operació Tritó de Frontex (l'Agència Europea

2. Sense comptar els murs de Xipre i Irlanda del Nord, que varen ser construïts prèviament al període analitzat.

per a la Gestió de la Cooperació Operativa a les Fronteres Exteriors dels estats membres de la Unió Europea) (2013-2015) que tenia un creixent enfocament en perseguir els crims fronterers. Una altra operació (Sofia) va incloure una col·laboració directa amb l'organització militar de l'OTAN amb un mandat centrat en la persecució de les persones que traslladen persones en les rutes migratòries. L'anàlisi d'aquestes operacions mostra que el tractament de la criminalitat sovint és similar al tractament de les persones refugiades, emmarcant-ho com a tema de seguretat i considerant les persones refugiades com a amenaça.

- Observem un creixent nombre de 'murs virtuals' que cerquen controlar, monitoritzar i vigilar la circulació de persones, que s'ha plasmat en una ampliació, especialment a partir del 2013, de programes de restricció de circulació de persones i de recollida de dades biomètriques (VIS, SIS II, RTP, ETIAS, SLTD i I-Checkit). Les dades recollides per aquests sistemes s'emmagatzemen a la base de dades de l'EURODAC, que permet l'anàlisi per establir pautes i patrons dels nostres moviments. L'EUROSUR s'implementa en qualitat de sistema de vigilància a les zones frontereres.

FRONTEX: ELS GUARDES FRONTERERS DELS MURS

- L'Agència Europea per a la Gestió de la Cooperació Operativa a les Fronteres Exteriors dels estats membres de la Unió Europea (Frontex) juga un paper crucial en aquest procés d'expansió de la fortalesa ja que també actua i es coordina amb tercers països a través de la seva operació conjunta *Coordination Points*. El seu pressupost s'ha disparat en aquest període, passant de 6,2 milions l'any 2005 a 302 milions en 2017.
- L'estudi del pressupost de Frontex assenyala un augment considerable de la seva implicació en operacions de retorn i deportacions, que han passat de tenir un pressupost de 80.000 euros el 2005 a 53 milions d'euros el 2017.
- Les deportacions de Frontex sovint violen els drets de les persones sol·licitants d'asil. A causa dels acords de cooperació de Frontex amb tercers països, aquestes persones desplaçades per la força acaben en estats que violen els drets humans, tenen democràcies febles i indicadors de desenvolupament humà deficient (IDH).

ELS MURS DE LA POR I LA INFLUÈNCIA DE L'EXTREMA DRETA

- L'extrema dreta ha manipulat l'opinió pública per crear temor i recel irracional envers les persones refugiades. Aquesta xenofòbia estableix murs mentals a les persones que més tard exigeixen murs físics. Les dades analitzades mostren un ascens preocupant de les opinions racistes en els últims anys, fet que ha augmentat el percentatge de vots a partits europeus d'ideologia xenòfoba, facilitant així el creixement de la seva influència política.
- Entre els 28 estats membres de la Unió Europea, existeixen 39 partits polítics classificats com a partits populistes d'extrema dreta, que en algun moment de la seva història han aconseguit almenys un escó parlamentari (a nivell nacional o al Parlament Europeu). En el moment de la redacció d'aquest informe (juliol de 2018), 10 d'aquests estats (Alemanya, Àustria, Dinamarca, Finlàndia, França, Holanda, Hongria, Itàlia, Polònia i Suècia) tenen partits xenòfobs d'important presència, que han obtingut més de mig milió de vots en eleccions realitzades posteriorment a l'any 2010. Amb l'excepció de Finlàndia, aquests partits han incrementat la seva representació parlamentària en la resta de països. En alguns casos, com els d'Alemanya, Itàlia, Polònia i Suècia, l'augment és realment alarmant, com per exemple els 94 escons d'Alternativa per Alemanya (AfD) a les eleccions del 2017 (un partit que no havia obtingut representació parlamentària a les anteriors eleccions de 2013), els 235 escons del partit polonès Llei i Justícia (PiS) a les eleccions de 2015 (amb un increment del 49%), i el gran creixement de la Lliga Nord (LN) a Itàlia, que va passar de tenir 18 escons el 2013 a tenir-ne 124 el 2018.
- L'estudi conclou de la manera següent: en 9 d'aquests 10 estats, partits d'extrema dreta tenen un grau elevat d'influència en les polítiques migratòries dels seus governs, fins i tot quan es tracta de partits polítics minoritaris. En 4 d'ells (Àustria, Finlàndia, Itàlia i Polònia) els partits d'extrema dreta compten amb ministres al govern. En 5 dels 6 països restants (Alemanya, Dinamarca, Holanda, Hongria i Suècia) s'ha detectat un increment de la influència i del discurs xenòfobs. Fins i tot partits centristes adopten el discurs dels partits xenòfobs, seguint interessos electoralistes, per tal de captar un sector dels seus votants, enlloc d'atrevir-se a confrontar la seva ideologia i consolidar un discurs alternatiu basat en els drets de les persones. D'aquesta manera, els partits més radicals i xenòfobs aconsegueixen veure amplificades les seves propostes sense gaire esforç propi. En re-

sum, l'estudi confirma que l'auge i la influència de l'extrema dreta en la política migratòria europea ha donat lloc a la securització i la criminalització de la migració i de la circulació de les persones.

Els murs mentals de la por estan inextricablement connectats als murs físics. El racisme i la xenofòbia legitimen la violència als espais fronterers d'Europa. Aquestes idees reforcen l'imaginari col·lectiu d'un "interior" segur i d'un "exterior" insegur, remuntant-nos

al concepte medieval de fortalesa. Aquestes també reforcen les dinàmiques de poder territorial, en què l'origen d'una persona, entre d'altres factors, determina la seva llibertat de circulació.

D'aquesta manera, s'han construït unes estructures i uns discursos de violència a Europa, allunyant-nos de les polítiques de defensa dels drets humans, de la convivència, de la igualtat i de unes relacions més equitatives entre territoris.

INTRODUCCIÓN

Aixecant murs: polítiques de la por i securització a la Unió Europea s'emmarca en un context en el qual, segons l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), 68,5³ milions de persones es consideren desplaçades forçosament per motius de conflicte armat, persecució, o violacions dels drets humans al 2017 (ACNUR, 2017).

Algunes d'elles han arribat a les portes de la Unió Europea buscant protecció i asil, però cada vegada amb més freqüència, s'han trobat amb barreres i murs provinents de diferents àmbits. Des de les polítiques migratòries desplegades per la Unió Europea, que des de molts sectors de la recerca pels drets humans i la pau hem denominat "l'Europa Fortalesa", fins a l'ascens progressiu de partits xenòfobs en diversos països.

L'informe pretén analitzar els murs mentals, físics i virtuals que s'estan establint i expandint per la Unió Europea:

- El primer capítol: "Aixecant murs", situa la recerca en el context global de polítiques de securització i de construcció de murs fronterers i, en concret, com es comencen a implementar aquestes polítiques a la Unió. L'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex) serà objecte d'anàlisi en aquest apartat, ja que és l'agent encarregat de gestionar les fronteres europees des de 2005.
- A "Murs mentals", s'analitza la narrativa que utilitza la Unió Europea per criminalitzar i securitzar el moviment de les persones, i més concretament, el de les persones refugiades i migrades. També s'examina l'ascens dels partits d'extrema dreta i la seva influència en el discurs i impacte en polítiques migratòries dels estats membres.
- El capítol "Murs físics" se centra en els murs terrestres, tanques i murs construïts a les fronteres dels estats membres de la Unió Europea que s'estan aixecant des dels anys 90 fins a l'any 2017, així com en murs marítims analitzem les principals operacions realitzades al Mediterrani per al control dels fluxos migratoris.
- A "Murs virtuals" s'analitzen els sistemes desenvolupats per la Unió Europea per al control i la vigilància del moviment de les persones.

3. ACNUR estima que 25,4 milions són persones refugiades i uns 40 milions són desplaçades internes, és a dir, que romanen en els seus països, però desplaçades de les seves llars.

La recerca recull dades per al període que comprèn els anys en els quals comencen els moviments massius de persones i, en conseqüència, la construcció de murs i tanques per part dels estats membres de la Unió Europea. És a dir, des del 1990 fins al 2017, que és l'últim any en què tenim totes les dades disponibles sobre murs, operacions i pressupostos de Frontex. No obstant això, alguns capítols utilitzen diferents períodes d'anàlisi, un exemple en són les dades sobre Frontex creades en 2005, o la necessitat de fitar l'anàlisi per poder identificar tendències electorals actuals, com és el cas del capítol "Murs mentals a Europa: l'auge del racisme i la xenofòbia".

Al capítol 1, l'anàlisi aborda el context global de militarització de les fronteres, els nous paradigmes de seguretat i l'impacte del discurs securitari a les polítiques que porten a la criminalització de la migració i del moviment de les persones. Per centrar-se després en la manera en què s'implementen i es desenvolupen les polítiques de securització a la Unió Europea, i de quina manera entren els conceptes de fronteres, seguretat i migració en les noves estratègies de seguretat, s'han consultat diversos acadèmics que han estudiat el paper i el desenvolupament de les fronteres al llarg del segle XXI.

En aquest capítol també es realitza un breu anàlisi de l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex), pel qual s'han consultat les fonts de la pròpia Agència i de la Unió Europea per al període 2005-2017, els pressupostos i els informes d'activitat anuals. L'estudi se centra en analitzar les tendències del pressupost i extreure les partides més significatives i els recursos destinats a les operacions conjuntes i operacions de tornada.

En el segon capítol, "Murs mentals", s'explora la narrativa que utilitza la Unió Europea per desplegar les polítiques que justifiquen la securització del moviment. Les fonts utilitzades provenen de fonts oficials de la Unió Europea. També s'analitza la proliferació de discursos i partits de dreta i extrema dreta en els estats membres de la Unió Europea. L'anàlisi sobre la narrativa xenòfoba que acaba construint murs mentals s'ha centrat en el període 2010-2018, per tal d'estudiar específicament les tendències polítiques relacionades amb l'augment de les persones refugiades i migrades que arriben a les portes de la Unió Europea. També s'ha enfocat l'anàlisi als dos últims períodes electorals. L'estudi s'ha basat en l'anàlisi de tres dels Euro-baròmetres sobre racisme (corresponents a 1997, 2015 i 2017), en la recopilació de resultats electorals europeus de Wolfram Nordsieck, i en els estudis teòrics de Zygmunt Bauman, Emilio Lledó i Susi Meret.

En el capítol sobre "Murs físics" s'analitzen els murs terrestres, les fonts emprades per a la recerca són principalment el treball realitzat per Elisabeth Vallet, professora a la Universitat de Quebec, que ha publicat diversos treballs sobre els murs i tanques construïts al món (encara que les fonts abasten fins a 2015). També és important posar en relleu el treball realitzat per Reece Jones (2016), que ha realitzat publicacions sobre violència i militarització fronterera. El capítol s'ha completat amb el mapa sobre murs i controls de la Unió Europea publicat per ACNUR al 2017.

L'anàlisi abasta aquells murs creats per membres de la Unió Europea i de l'espai Schengen. No obstant, s'ha afegit el mur de Macedònia, per ésser país clau en la ruta dels Balcans, encara que no és membre de cap de les dues entitats. La tanca de la illa de Xipre, que separa el nord del sud des del 1974, i els murs aixecats en barris d'Irlanda del Nord des del 1969, s'han exclòs, per construir-se en un període temporal anterior a l'anàlisi (1990-2017).

Els detalls sobre les característiques dels murs han presentat complexitat, ja que la informació és diversa i són pocs els estats que publiquen els trets dels murs que construeixen. Per aquest motiu s'han consultat i contrastat diverses fonts: oficials i de premsa, encara que sovint la informació proporcionada en elles varia. Per aquesta raó, els detalls del catàleg dels murs construïts són orientatius.

Per a l'anàlisi dels controls interns realitzats a l'espai Schengen, s'han utilitzat fonts oficials de la Unió Europea. El període estudiat comprèn des del 2006 fins al 2017, per ser el 2006 l'any en què s'estableix una normativa i legislació conjunta, amb el *Schengen Borders Code*, sobre els controls interns de l'espai Schengen.

A l'apartat sobre els murs marítims, s'han consultat fonts oficials de la Unió Europea, de Frontex i d'alguns governs. S'han introduït les principals operacions marítimes realitzades en relació al període temporal, essent la majoria d'elles operacions conjuntes de Frontex. A l'annex 3 es pot consultar el llistat complet d'aquestes operacions conjuntes.

L'últim capítol, sobre "Murs virtuals", s'ha realitzat consultant fonts oficials de la Unió Europea, i pretén ser un breu anàlisi sobre els sistemes de control, vigilància i emmagatzematge de dades, que expandeixen la societat de la vigilància per al període 1990-2017. Els projectes de recerca i desenvolupament que la Unió Europea està portant a terme en el camp de la gestió de fronteres no s'han inclòs, encara que sabem que són nombrosos. Tampoc s'inclouen anàlisis

de sistemes propis implementats per estats membres com pot ser el SIVE (Sistema Integral de Vigilància Exterior) de l'Estat espanyol.

Al llarg d'aquest informe s'utilitza la terminologia, tant de persones refugiades (aquelles que fugen de la violència i la persecució) com de persones migrades (aquelles que ho fan per altres raons). Perquè, encara que des de les estructures institucionals es converteix en amenaces a totes per igual, les últimes són tractades com a subjectes encara més desproveïts de drets.

- Com es criminalitza i securititza el moviment de les persones, i més concretament, el de les persones desplaçades per la força en les polítiques de la Unió Europea?
- Quins discursos i partits polítics estan permetent aquest gir cap a polítiques d'extrema dreta? Quina és la seva influència?

- De quina manera la Unió europea i els seus estats membres securititzen i militaritzen les fronteres?
- En què consisteix i com es construeix "l'Europa Fortalesa"?

Des del Centre Delàs d'Estudis per la Pau esperem que aquesta recerca pugui servir per brindar arguments sobre la progressiva militarització i securització que s'aplica als espais fronterers per part de la Unió Europea i els seus estats membres. La construcció de murs, l'ascens de l'extrema dreta i la repercussió de discursos xenòfobs, l'expansió de la societat del control i la vigilància, i la criminalització del moviment de les persones, contribueixen a crear un discurs de "l'altre persona" com un enemic. Ens aïlla de la realitat social internacional i ens allunya de polítiques compromeses amb els drets humans i la cultura de pau..

1. AIXECANT MURS

1.1 NOVES POLÍTIQUES DE SEGURETAT A L'ESPAI FRONTERER

La caiguda del mur de Berlín al 1989, la fi de la Guerra Freda i el creixent procés de globalització, van fer creure que la política de murs s'acabaria i donarien pas a una flexibilitat de moviment mundial. La mobilitat ha augmentat en les últimes dècades del segle XX i principis del XXI: és més senzill i barat viatjar, però només per a alguns sectors de la població vinculats a un territori (Sparke, 2006: 152).

La globalització ha quedat lluny de portar igualtat i connexió entre territoris o la plena llibertat de moviment. Tampoc ha suposat una obertura total i igualitària de les fronteres, més aviat ha crescut la desigualtat territorial (Shamir, 2016: 157); depenent de la teva nacionalitat d'origen pots viatjar amb més o menys llibertat i seguretat. Mentrestant, els controls, la vigilància i la recollida massiva de dades relacionades amb els nostres moviments s'expandeixen i intensifiquen. Mentre que el turisme és per a Occident una font de riquesa econòmica, les persones desplaçades per la força, per la violència de les guerres, i les persones migrades que fugen de les grans desigualtats globals, han estat convertides pel procés de securització, en una amenaça per a la seguretat (Williams, 2016: 28).

El paper de les fronteres ha mutat amb el temps, a l'Europa del segle XIX les barreres administratives per a la migració eren més aviat mínimes. Serà la Primera Guerra Mundial la que marqui un punt important pel que fa a la política de fronteres (Walters, 2002), i el paper d'aquestes com a espai per al control del moviment. Segons Walters (2002), les preocupacions per a la defensa nacional i la gran depressió van implementar els passaports, les vises i altres controls com a requeriments en molts llocs, pràctica que es va expandir a altres territoris (Walters, 2002: 571).

A més, el control fronterer permetia dur a terme l'anomenat efecte "vàlvula", és a dir: la regulació de la porositat de la frontera, que permetia més o menys flux de pas de persones, tancant i obrint la frontera. Per tal de possibilitar l'entrada de mà d'obra immigrant que, mancant els drets de la població nacional, era més susceptible de convertir-se en precària, i per tant, en mà d'obra més barata. La frontera és, per tant, un instrument al servei de les necessitats del mercat laboral interior (Heyman, 2012: 270).

A finals del segle XX, als anys 90, la frontera passa a ser una delimitació politico-territorial on l'Estat-nació exerceix el seu control, a convertir-se també, en una

eina per interceptar i regular els moviments migratoris, però amb total obertura per a les mercaderies, amb la reducció o supressió dels aranzels i la total falta de regulació del capitalisme financer. És a dir, les fronteres són un espai geogràfic on es reforça la llei interna de l'Estat i la integritat de la nació basada en la legalitat de les persones segons el seu origen.

Ja entrat el segle XXI, els atacs de l'11-S de setembre van canviar els paradigmes de seguretat occidental que ja es trobaven en revisió i debat després de la Guerra Freda (Nuruzzaman, 2006: 228). El terrorisme a un nivell desconegut fins llavors per a un Occident, globalitzat i transnacional, va venir acompanyat d'una retòrica política de por i inseguretat que va provocar un estat d'alarma. Qualsevol atac era possible, en qualsevol lloc i en qualsevol moment, contra qualsevol subjecte de la nació.

En aquest marc es consolida el paradigma de seguretat lligat a la Seguretat Nacional o *Homeland Security*, com es va nombrar als Estats Units d'Amèrica, amb gran influència del lobby ultra-conservador "*Project for a New American Century*" (Sanahuja 2005: 33), i que entra en dinàmiques de securització dels afers d'Estat que ja existien des dels anys 90, però que s'expandeixen i es consoliden (Menjívar, 2014:356) després de l'11-S.

Amb el terme securització ens referim al fet que determinats afers polítics d'Estat pertanyents a l'esfera social, passen a l'agenda de seguretat. Alguns exemples poden ser: un model econòmic, social, polític, infraestructures, epidèmies o les fronteres i la immigració, per citar-ne alguns. Al securitzar-los es perceben i tracten com a amenaces convencionals, tractats amb mètodes i tècniques propis de la defensa i seguretat nacionals, que tradicionalment han emprat conceptes i mitjans militars o policials (Salazar et al., 2011: 33).

La pèrdua de territori i la manca de cohesió territorial són els aspectes que l'Estat ha registrat històricament com a amenaces (Zacher, 2001: 261), les fronteres marcaven aquest límit de seguretat que no es podia traspasar. Després de la Guerra Freda i dels atacs de l'11-S, les amenaces per a la majoria dels estats occidentals es diversifiquen, la pèrdua territorial es torna més improbable i apareixen noves amenaces pel procés de securització i el terrorisme transnacional.

El paper de les fronteres passa de ser un simple element delimitador de la integritat territorial i de la sobirania, per convertir-se en espais geogràfics on apareixen noves amenaces, i i es transformen en espais securitzats (Vallet, 2014: 144). La diversitat d'amenaces que apareixen a l'espai geogràfic fron-

terer, fa que molts estats apliquin mesures militaristes, tractant-los amb mitjans i tècniques pròpies de la guerra (Jones, 2016: 188).

En aquest context de militarització de l'espai fronterer, la mobilitat és entesa i tractada com a una activitat sospitosa (Shamir, 2016: 201) que s'haurà de controlar, monitoritzar i registrar, i l'arribada de fluxos migratoris de persones desplaçades per la força, una amenaça per a la seguretat que requerirà ser interceptada.

En lloc de deixar la política de murs pròpia de la Guerra Freda a un costat, emmurallar-se, és avui dia una clara aposta política que va en augment. Hi ha més de 70 murs al món (Jones, 2016: 187), la majoria construïts després de la Guerra Freda; Israel, Algèria, Calais (intern a França), Aràbia Saudita, Hongria, Turquia, Espanya, Índia, Estats Units, Croàcia, Bulgària, entre molts d'altres. Cada vegada més estats adopten la política d'emmurallar-se com si de ciutats medievals es tractessin, com a model de seguretat, per establir el control i coartar la llibertat de moviment.

En definitiva, el paper de les fronteres ha mutat al llarg del segle XX i s'ha vist influenciat per les polítiques desenvolupades després dels atacs de l'11 de setembre, que han securitzat les fronteres i el moviment de les persones. Les fronteres es comencen a tractar com a espais de guerra, encara que no es produeixi una amenaça de pèrdua territorial, on es desplega el militarisme i s'impulsa la política de creació de murs fronterers. Per tant, aquelles persones que es mouen a través de les fronteres es converteixen en una amenaça que cal controlar i monitoritzar, mitjançant l'expansió dels sistemes de control i vigilància.

1.2 LA POLÍTICA FRONTERERA EUROPEA: CAP A LA SECURITITZACIÓ I LA MILITARITZACIÓ

La Unió Europea i els seus estats membres també entren en aquesta dinàmica d'aixecar murs per construir seguretat. Les polítiques cap a la securització europea aniran en paral·lel a la construcció de la denominada "Europa Fortalesa", que comença als anys 90, i es va consolidant amb nous mitjans i eines a partir del segle XX.

L'acord de Schengen aprovat al 1985, com més endavant s'analitza, ja introdueix el reforç de les fronteres exteriors perquè un Estat pugui arribar a formar part de l'espai de lliure circulació de la Unió Europea. La securització de les fronteres avançarà a través de les diferents estratègies de seguretat de la Unió Europea, reforçant-se a partir dels atacs de l'11 de setembre.

Després dels atacs, la Unió Europea no va percebre les amenaces de la mateixa manera que Estats Units

(Stevenson, 2003: 87), però malgrat això, en menys d'un any, es van introduir mesures i es va progressar cap a una doctrina cap a una doctrina de *Homeland Security* europea, basada en el model nord-americà i en el paradigma de securització. Al llarg de les diferents estratègies i polítiques de la Unió Europea apareixen les fronteres com a espais a securitzar.

A l'Estratègia Europea de Seguretat de 2003 "*A secure Europe in a Better World*" (Unión Europea, 2003) s'analitza l'entorn de seguretat europeu i s'identifiquen els principals reptes per a la seva seguretat. El text, encara que curt, estableix una connexió entre seguretat global i local, en part produïda pel procés de globalització, on també entren les fronteres, encara que amb prou feines es nomenen els fluxos migratoris. Com s'estableix en l'estratègia de 2003:

"L'entorn posterior a la Guerra Freda és un amb fronteres cada vegada més obertes, en el que els aspectes interns i externs de la seguretat estan indissolublement vinculats." (Unión Europea, 2003: 2).

A *A secure Europe in a Better World* va proporcionar el marc conceptual per establir la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC), que després es convertiria en la Política Comuna de Seguretat i Defensa (PCSD). La PCSD pretén ser una definició de la defensa europea, basada principalment, en l'increment de la seva capacitat militar i el seu desplegament de missions militars en tercers països. En l'evolució de la PCSD s'aprova el "*Implementation Plan on Security and Defence*" (Consejo Europeo, 2016) de 2016, on es fa esment a la necessitat d'enfortir les fronteres de tercers països.

"Si bé les missions i operacions de la PCSD es despleguen fora de la Unió, la UE pot contribuir des d'una perspectiva de seguretat i defensa a l'enfortiment de la protecció i la resistència de les seves xarxes i la seva infraestructura crítica; La seguretat de les seves fronteres exteriors i la creació de capacitats de socis per gestionar les seves fronteres [...]." (Consejo Europeo, 2016: 3).

En el marc de col·laboració amb tercers països, la Unió Europea també està reformulant el concepte d'espai fronterer a través de les seves polítiques de externalització de fronteres. La frontera ja no és només una delimitació del territori i de la sobirania estatal. L'espai geogràfic s'expandeix a tercers països través de diferents tipus d'acords, alguns d'ells són duts a terme a través de la Unió Europea, per estats membres, en forma d'acords bilaterals, o fons d'ajuda al desenvolupament, com l'*Emergency Trust Fund for Africa*, o a través de l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex).

El model d'externalització de la gestió dels fluxos migratoris i de les fronteres s'està duent a terme per la Unió Europea des del 1992, reforçant-se en el 2005. I es va accelerar en el 2015, des del Cim de Valetta, on s'ampliaven els països d'Àfrica amb els quals externalitzar les fronteres (Akkerman, 2018: 17).

L'espai geogràfic s'expandeix a un total de 35 països prioritari⁴ amb els quals la Unió Europea ha acordat una política de externalització de fronteres per a la gestió dels fluxos migratoris (Akkerman, 2018: 31). Això implica tot un seguit de dinàmiques de poder territorial, per les quals els tercers països han d'establir polítiques basades en les necessitats i els requisits de la Unió Europea, com acceptar les tornades, establir un enduriment del control de les seves fronteres o formació dels seus cossos de seguretat i els seus oficials fronterers com exposa Akkerman (2018: 18).

La Unió Europea crea en l'any 2005 l'Agència de la Guàrdia Europea de Fronteres i Costes (Frontex) per a la gestió i control de les fronteres. Frontex, juga un important paper en aquest procés d'expansió ja que també actua i estableix punts de coordinació en tercers països a través de l'operació conjunta *Coordination Points*.⁵

Els principals objectius de Frontex en aquest procés d'expansió de la fortalesa seran la seguretat europea i la intercepció d'aquelles persones migrades "illegals" que es mouen pels espais fronterers i els territoris per arribar a un país concret de la seva elecció. Segons paraules de la pròpia Comissió Europea:

"[...] (Frontex) aportará coherencia y solidez a la frontera exterior, sobre todo en tiempos de alta presión, siendo la seguridad una cuestión clave. Un Sistema Europeo Común de Asilo reformado remediará el hecho de que el sistema actual no sea capaz de hacerse cargo de manera eficaz de las personas que pasan por alto las normas y viajan a su país de elección." (Comisión Europea, 2016).

En resum, les polítiques de seguretat de la Unió Europea avancen cap a un procés de securització i de construcció de "l'Europa Fortalesa", en el qual cada vegada apareixen més sovint les fronteres com una preocupació de seguretat. A més, s'impulsa l'enviament de tropes d'exèrcits de països membre europeus a tercers països, i s'interpreta la vulnerabilitat de les

seves fronteres com a una amenaça per a la seguretat d'Europa, lligant les amenaces globals i locals.

Es consolida també la externalització de les fronteres, expandint el que s'ha denominat "l'Europa Fortalesa", establint acords de control dels fluxos migratoris i de reforç de les fronteres amb tercers països. L'espai geogràfic fronterer és ampliat.

1.3 L'AGÈNCIA EUROPEA DE LA GUÀRDIA DE FRONTERES I COSTES (FRONTEx)

L'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex) es va crear el 2004 a Varsòvia conforme el que disposa el Reglament (CE) núm. 2007/2004 del Consell (Consell Europeu, 2004), tot i que l'Agència no estaria operativa fins a 2005. El seu mandat és el de controlar l'efectivitat dels sistemes fronterers i coordinar a les autoritats encarregades dels controls fronterers exteriors entre els estats membres de la Unió Europea i de l'espai Schengen, i donant suport operatiu i tècnic als països que ho requereixin. També ha d'elaborar una estratègia i valorar el control efectiu de les fronteres i les amenaces que troba.

En 2016 s'amplia el seu mandat amb el que s'incrementen i reforcen algunes de les seves activitats, i es posa a la seva disposició un cos d'agents de guàrdies de fronteres (1.500) i equips propis. Tot i que els estats membres han de seguir cedint materials, equips i personal per a les operacions.

L'Agència es va crear amb un model de gestió de fronteres que accepta el marc estructural en el qual les persones són catalogades de legals o il·legals. La seva principal funció és la de controlar els crims relacionats amb els espais fronterers, el que inclou intercepció a les persones refugiades i migrades perquè no arribin prop dels estats membre, de manera que cap Estat hagi de gestionar el registre, la possible petició d'asil o el retorn de la persona. I vigilar i controlar els moviments de les persones per les fronteres internes i externes de la Unió Europea i de l'espai Schengen. Per tant, no és una Agència de rescat de persones com moltes vegades és considerada, ja que la seva activitat se centra en la detecció i tractament de crims en l'espai fronterer, i la vigilància i control de les fronteres.

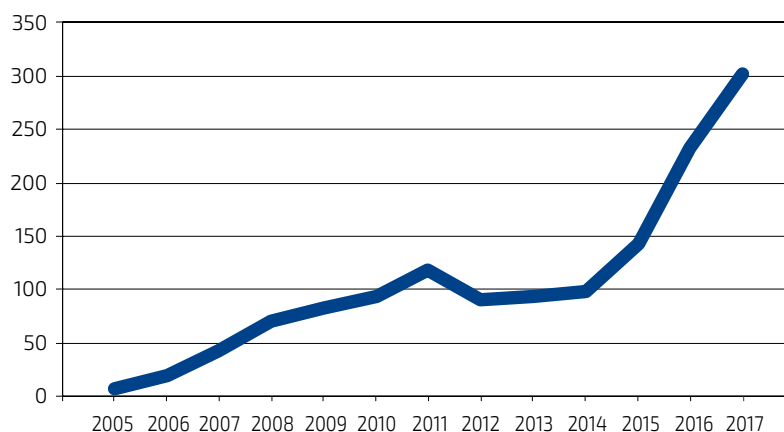
El pressupost de l'Agència s'ha incrementat notablement des del moment de la seva creació, arribant a un total de 1.391 milions d'euros per al període estudiat,⁶ que comprèn des de la seva creació fins al 2017. Encara que es produeix una lleugera reducció del pressupost en 2012, aquesta només constitueix el preludi al gran creixement

4. A l'informe realitzat pel Transnational Institute "Expanding the Fortress", s'analitzen els 35 països, que la Unió Europea considera com a prioritari, amb els quals s'apliquen polítiques de externalització de fronteres. Aquests països són: Afganistan, Algèria, Bangladesh, Bielorrússia, Burkina Faso, Camerun, Txad, Costa d'Ivori, Djibouti, Egipte, Eritrea, Etiòpia, Gàmbia, Ghana, Guinea, l'Iraq, Jordània, Kenya, Líban, Líbia, Mali, Mauritània, Moldàvia, el Marroc, Níger, Nigèria, Pakistan, Senegal, Somàlia, Suen del Sud, Suen, Tunísia, Turquia, Uganda, Ucraïna, Iran, Sèrbia i Tanzània.

5. Consultar annex 3. Operacions Conjunctes de Frontex per anys (2005-2017)

6. Veure taula dels annexos: Annex 1. Pressupost de Frontex 2005-2017

Gràfic 1. Evolució del pressupost de Frontex (2005-2017)

Elaboració pròpia a partir dels pressupostos anuals de Frontex (Frontex, 2005-2017)

Milions d'euros corrents

que s'experimentarà a partir de llavors. El pressupost augmentarà notablement a partir del 2015, data que també destaca per la construcció massiva de murs.

En aquest apartat s'analitza més exhaustivament les activitats operacionals que defineixen l'activitat de Frontex, que és a on es destina la major part del seu pressupost i recursos. Dins de les activitats operacionals trobem les operacions conjuntes, que són aquelles que l'Agència realitza amb altres estats i tercers països, basades en les seves anàlisis de riscos i que són les que estan centrades en detectar i interceptar crims fronterers i en vigilar i controlar els moviments en les fronteres, de tercers països i de països membre.

Dins de les activitats operacionals també trobem les operacions conjuntes de retorn. A partir de la creació de l'Agència aquesta partida passa a denominar-se: "Operacions de cooperació en el retorn". En els anys 2011, 2012, 2014 i 2015 aquestes operacions deixen d'aparèixer amb aquest nom en els informes de pressupost, el que no vol dir que no es realitzin, sinó que poden estar incloses en altres partides.

A partir de 2016, les funcions de l'Agència s'amplien, també en les operacions de retorn, passant d'un rol facilitador a un coordinador. És en 2016 quan apareix la partida com a "Operacions de suport al retorn" mostrant una tendència de tipologia d'operació (coordina-

Taula 1. Pressupost de les activitats operacionals de Frontex (2005-2017)

Euros corrents

	Activitats operacionals	Operacions conjuntes (terra, mar i aire)	Operacions de cooperació en el retorn	Operacions de suport en el retorn	Entrenament
2005	4.024.300	3.400.000	80.000,00		250.000
2006	19.166.300	10.764.300	325.000,00		1.060.000
2007	27.326.000	19.865.000	600.000,00		3.505.000
2008	70.432.000	38.450.000	560.000,00		6.410.000
2009	83.250.000	42.900.000	2.250.000,00		6.500.000
2010	61.611.843	34.770.843	9.341.000,00		7.200.000
2011	86.730.500	73.223.500			5.600.000
2012	58.951.000	46.993.000			4.000.000
2013	62.550.900	39.531.900	8.850.000,00		4.760.000
2014	60.348.700	46.330.700			4.050.000
2015	111.228.000	92.009.000			4.320.000
2016	188.897.000	121.977.000		39.585.000	5.000.000
2017	225.652.794	129.365.000		53.060.000	8.978.285

Font: Elaboració pròpia a partir dels pressupostos anuals de Frontex (Frontex, 2005-2017)

ció) i pressupost destinat a aquest tipus d'operacions. És notable destacar que el 2017 es destinen 53 milions d'euros a operacions de retorn.

En conclusió, l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex) és l'aposta política de la Unió Europea per a la gestió de les fronteres i els fluxos migratoris, com evidencia el seu pressupost creixent que, a partir del 2015, es dispara. La implicació de l'Agència en les operacions de retorn també anirà en augment, el que denota que els estats membres han decidit impulsar el paper de Frontex en aquest tipus d'operacions. Com més endavant mostra la investigació més endavant, hi ha una coincidència entre els anys en què augmenta el pressupost de Frontex i s'accelera la construcció de murs per països membres de la Unió Europea en 2012 i 2015.

2. MURS MENTALS

2.1 CONCEPTE I PRÀCTICA DE L'EUROPA FORTALESA

Els fonaments de "l'Europa Fortalesa" comencen amb l'acord de Schengen, signat el 1985 (Unió Europea, 2014), que estableix la llibertat de circulació entre els països europeus adherits, acabant amb els controls interns entre aquests països. Un model que, en teoria, impulsa la llibertat de moviment i la confiança mútua. Tanmateix, també implica reforçar les fronteres exteriors mitjançant mesures més estrictes i més controls fronterers, contribuint a crear l'anomenada "Europa Fortalesa".

L'acord de Schengen construeix un interior segur suposant un exterior insegur del qual cal protegir-se. Des d'aquesta òptica, els controls fronterers serveixen per controlar el crim i la immigració. Formar part de Schengen implica complir amb els requisits del control de les fronteres, raó per la qual, els països de la perifèria europea que més contacte tenen amb l'arribada de persones que fugen forçades de casa seva han hagut de reforçar les seves fronteres i controls exteriors per poder formar part de Schengen. Itàlia, Grècia, Portugal i Espanya no van ser admesos en el marc de Schengen fins a complir els estàndards per tal que els seus controls fossin prou rigorosos (Walters, 2002: 567), o més en l'actualitat, els casos d'Hongria, Eslovàquia i Polònia. Els estàndards no sempre són fàcils d'implementar per la inversió de recursos, econòmics i tecnològics, que requereix.

El poder de controlar el què succeeix a les fronteres exteriors des de l'interior es fa efectiu amb el desplegament de la tecnologia de vigilància i control del

moviment, els murs virtuals, com es veurà més endavant. El SIS *Schengen Information System*, en l'actualitat el SIS II que incorpora dades biomètriques,⁷ és una peça clau en l'acord de Schengen, designat per facilitar l'intercanvi d'informació referent als moviments que es realitzen en les fronteres entre autoritats nacionals, policials, judicials i de migració. Una recollida massiva d'emmagatzematge, processament i intercanvi de dades relacionades amb el moviment de les persones.

Malgrat això, es nega la transformació de la Unió Europea en una "Europa Fortalesa" (Unió Europea, 2014: 8), es declara que les fronteres exteriors han de romandre obertes per a les persones que fugen de la guerra, plantejament que, com veurem al llarg d'aquest informe, no es correspon amb la realitat de la política que posteriorment desenvoluparà la suscita i els seus estats membres.

És important esmentar el contingut de les estratègies de seguretat desenvolupades per la Unió Europea, on es constata aquesta barreja contradictòria del discurs humanitari i el securitari, com és el cas de l'última estratègia de seguretat comuna presentada en l'any 2016 "Una visió comuna, una actuació conjunta: una Europa més forta" (Unió Europea, 2016). En ella apareix un discurs que es basa principalment en les amenaces exteriors com a amenaces també internes, sobretot, el terrorisme i la necessitat d'establir un ordre mundial, a l'estil europeu, per garantir l'estabilitat. Globalitza el discurs de la cooperació basada en la defensa, i la intenció d'establir criteris comuns entre els estats membre, així com reforçar les relacions amb organitzacions militars com l'OTAN. Les fronteres figuraran també com a part dels reptes i amenaces als quals ha de fer front la Unió Europea:

"Això significa estar a l'altura dels nostres compromisos amb l'assistència mútua i la solidaritat, i implica fer front a reptes que tinguin tant una dimensió exterior com interior, com el terrorisme, les amenaces híbrides, la ciber-seguretat i la seguretat energètica, la delinqüència organitzada i la gestió de les fronteres exteriors.» (Unió Europea, 2016).

El Comissionat de Migració, Afers Interns i Ciutadania de la Comissió Europea Dimitris Avramopoulos també marca aquesta línia, en el seu discurs de 2017, definint aquesta última com a una qüestió de seguretat i així doncs accentuant el discurs securitari:

7. Les dades biomètriques amb el conjunt de paràmetres físics de cada persona que permeten comprovar la identitat, es basa en empremtes dactilars, escàner de l'iris, trets del rostre o la veu, entre d'altres que permet el reconeixement de la identitat amb major precisió.

"Europa ha hagut de lidiar amb dues crisis paral·leles i simultànies sobre migració i seguretat." (Comissió Europea, 2017: 15).

Cal remarcar que, en la mateixa estratègia, es concedirà un paper al complex militar i de seguretat que abans no tenia, i s'estableix que la Unió ha de donar suport a la indústria com a estratègia per a la seva seguretat:

"Els estats membres segueixen sent sobirans en les decisions sobre defensa; però, per adquirir i mantenir moltes d'aquestes capacitats, ha de convertir-se en norma la cooperació en l'àmbit de la defensa. La UE fomentarà sistemàticament la cooperació en defensa i advocarà per crear una sòlida indústria europea de defensa, cosa vital per a l'autonomia de decisió i acció d'Europa." (Unió Europea, 2016, 8-9)

No obstant, la indústria comença a tenir un paper més influent des de l'any 2005 arran de la creació de fòrums on participen òrgans públics i agents de la indústria privada com ara: GOP (*Grup of Personalities*), ESRA (European Security Research Advisory Board) (Journal of European Union, 2005), ESRI (European Security Research and Innovation Forum) (Comissió Europea, 2007), i la *High Security Roundtable*, que tot i definir-se neutral inclou a la indústria com a agent de decisió en les polítiques a desenvolupar per la Unió Europea.⁸ També participa l'OTAN, una organització militar amb la seva pròpia agenda de seguretat. Com s'exposa en l'informe publicat pel *Grup of Personalities* de 2016, on la influència de la indústria en el desenvolupament de les polítiques de seguretat de la Unió Europea queda clara:

"El 2015, la Comissió Europea va convidar a personalitats clau de la indústria europea, governs, el Parlament Europeu i el món acadèmic perquè li aconsellessin sobre l'establiment d'una Acció preparatòria sobre la Política Comuna de Seguretat i Defensa (PCSD)." (EU Institute for Security Studies, 2016).

Per tant, la indústria militar, de seguretat i tecnològica tindrà capacitat d'incidència en els espais de decisió sobre seguretat i en matèria de política fronterera (Lemberg-Pedersen, 2013), erosionant la governança pública de la Unió Europea.

L'execució de polítiques securitàries de la immigració i el control de fronteres, també s'observa en programes dedicats a finançar recerca, com és el cas del programa *Horizon 2020* (2014-2020) un programa europeu de recerca i innovació, que entre les seves àrees inclou "seguretat" (Comissió Europea, 2005), on apareix la gestió de fronteres com activitat a fomentar en aquesta àrea.

8. Una llista en detall sobre els Partners de la indústria privada de la High Security Roundtable es pot consultar en línia a: <http://www.security-round-table.eu/esrt/partners/index.php>

En conclusió, la Unió Europea empra una retòrica i una narrativa contradictòria pel que fa als moviments migratoris. Mentre es rebutja la política de murs (Nielsen, 2017) i s'afirma donar suport a la perspectiva humanitària i de cooperació, en realitat es promouen un discurs i unes pràctiques securitaris que criminalitzen el moviment de les persones que migren, concebant-lo com una amenaça. A més, erosiona la governança pública amb la creació d'espais públic-privats, on el complex militar i de seguretat presenta els seus propis interessos en reforçar la tecnologia del control i la vigilància en els espais fronterers.

2.2 MURS MENTALS A EUROPA: L'AUGE DEL RACISME I XENOFÒBIA

2.2.1 LES ARRELS DE LA XENOFÒBIA A EUROPA

En aquests últims anys s'ha produït un gran augment en el nombre total d'immigrants que truquen a les portes d'Europa. És, en gran mesura, un "dany col·lateral" de les intervencions militars a l'Afganistan, l'Iraq, Líbia i altres països; unes expedicions errònies, nefastes i desastroses que van portar a la substitució dels règims dictatorials per un panorama de desestabilització i violència frenètica incessant. Unes intervencions que van ser instigades i fomentades per un comerç global d'armes que està fora de tot control i que es veu enfortit per una cobdiciosa indústria armamentista. Aquestes, són declaracions de Zygmunt Bauman (2016, 11) en un dels seus últims llibres. De fet, les evidències demostren que existeix una correlació entre l'enviament d'armes a països en conflicte i la degradació de la seva situació securitària, mostrant els efectes funestos d'aquest comerç d'armes (Calvo, Ruiz, Vega, 2017).

De fet, el filòsof Emilio Lledó (Luque, 2016) parlava fa poc de la superficialitat subjacent en els actuals anàlisis. Deia: Una de les coses que em sorprenen és que es parli de refugiats amb tanta intensitat, però ningú ens expliqui per què hi ha aquestes guerres. Si calgués establir un percentatge, veuríem que el 95% dels analistes parlen sobre el problema dels refugiats, però que només el 5% s'analitza el perquè. Cal insistir, exigir conèixer les causes que provoquen que la gent fugi. Per què hi ha guerra?. Pocs anàlisis parlen de l'interessat discurs xenòfob que acaba demanant el reforç de les fortaleces que protegeixen els països del Nord global mentre amaga totes les accions (depredació de recursos, escalfament antropogènic, foment de conflictes, negoci militar, comerç d'armes) d'aquests mateixos països que destrueixen les condicions de seguretat humana en els països del Sud global.

Intervencions militars, negoci, conflictes i destrucció, persones desplaçades i refugiades que volen venir a Europa. La realitat del segle XXI contradiu de fons el mite nacionalista basat en estats-nació habitats per una població homogènia des del punt de vista ètnic, lingüístic i cultural. Perquè, en menys de dos segles, no només s'ha ocupat i colonitzat tot el planeta, sinó que ens han convertit en una tribu global, connectada i interrelacionada, però terriblement dividida entre poderosos privilegiats i exclosos. I ara hem d'escollir entre rebutjar aquests suposats "estranyes" que arriben, o acollir-los i aprendre a conviure junts.

El repte actual (Bauman, 2016) és transformar la ment humana, formada al llarg de mil·lennis en entorns i indrets en els que els seus habitants interaccionaven gairebé tots els dies de la seva vida amb les mateixes persones, per equipar-les d'idees i d'institucions que ens permetin viure juntes en la diversitat i en la consciència de la nostra interdependència global. Un repte de vida o mort, perquè ens acostem, o potser ja hem arribat com diu Zygmunt Bauman, a una bifurcació en el camí dels nostres possibles futurs: viure junts en un escenari de benestar cooperatiu, o extinció col·lectiva (Bauman, 2016).

2.2.2 DE 1997 A 2017: LA CRISI EUROPEA DE SOLIDARITAT

Per avaluar l'evolució del racisme a Europa hem analitzat en primer lloc els resultats de l'Euro-baròmetre sobre racisme de 1997 i 2015. En el primer cas (Eurobarometer 113, 1997), la resposta en 1997 a la pregunta directa sobre si la persona entrevistada es considerava racista va ser lògicament moderada. Un 9% dels entrevistats es van col·locar a la part superior de l'escala racista dient que eren "molt racistes", escala que Bèlgica liderava amb un 22% de persones que van declarar obertament que eren "molt racistes". Els seguien França (16%) i Àustria (14%). Els països amb el menor nombre de "molt racistes" declarats van ser Espanya i Irlanda (4% en cadascun), Portugal (3%), Luxemburg i Suècia (2% cadascun). No obstant això, la resposta a la pregunta de si s'està d'acord o no amb l'afirmació que "El nostre país ha arribat als seus límits; si hi hagués més persones pertanyents a aquests grups minoritaris, tindríem problemes", mostrava un resultat molt més alarmant (Eurobarometer 113, 1997: 7): el percentatge de persones entrevistades que tendien a estar d'acord amb aquesta afirmació era del 60% o més en 12 dels 15 països analitzats.

Els resultats de l'Euro-baròmetre sobre racisme de 2015 (Eurobarometer 437, 2015), que analitzen un total de 28 estats, malauradament no són comparables amb els de 1997, perquè parteixen de preguntes dife-

rents. En tot cas, una de les preguntes significatives en aquest Euro-baròmetre sobre racisme, va ser la següent: es va preguntar a les persones, independentment de si tenien fills o filles, què tan còmodes se sentirien si un dels seus fills o filles mantingués una relació amorosa amb una persona d'un grup ètnic diferent. Al voltant de nou de cada deu enquestats van dir que estarien tranquils si el seu fill o filla tingués una relació amb una persona cristiana (89% còmode o indiferent). No obstant això, la proporció és considerablement més baixa per a una relació amb una persona musulmana (50%) (Eurobarometer 437, 2015: 36). Fins a un 30% dels enquestats diu que estaria incòmode amb aquesta relació. Els percentatges més baixos de persones còmodes o indiferents en el cas d'una relació amb una persona musulmana es van donar a la República Txeca (12%), Eslovàquia (16%), Xipre (23%), Lituània (25%), Bulgària (27%) i Malta (31%). Menys de la meitat dels enquestats es sentirien còmodes en els següents països: Estònia (33%), Polònia (34%), Grècia (36%), Letònia (37%), Itàlia (41%), Romania (42%), Alemanya (43%), Hongria (44%), Àustria (44%) i Bèlgica (47%), com s'observa en el Mapa 1.

Aquests resultats de l'Euro-baròmetre 2015 es mostren gràficament en el Mapa 1. A *How the Populist Right is Redrawing the Map of Europe*, André Tartar (2017) comenta que, segons l'Euro-baròmetre del 2017, els 5 països que encapçalen la llista pel que fa a sentiments negatius en relació a la immigració són la República Txeca (82% de la població), Hongria (78%), Polònia (71%), Romania (61%) i França (58%).

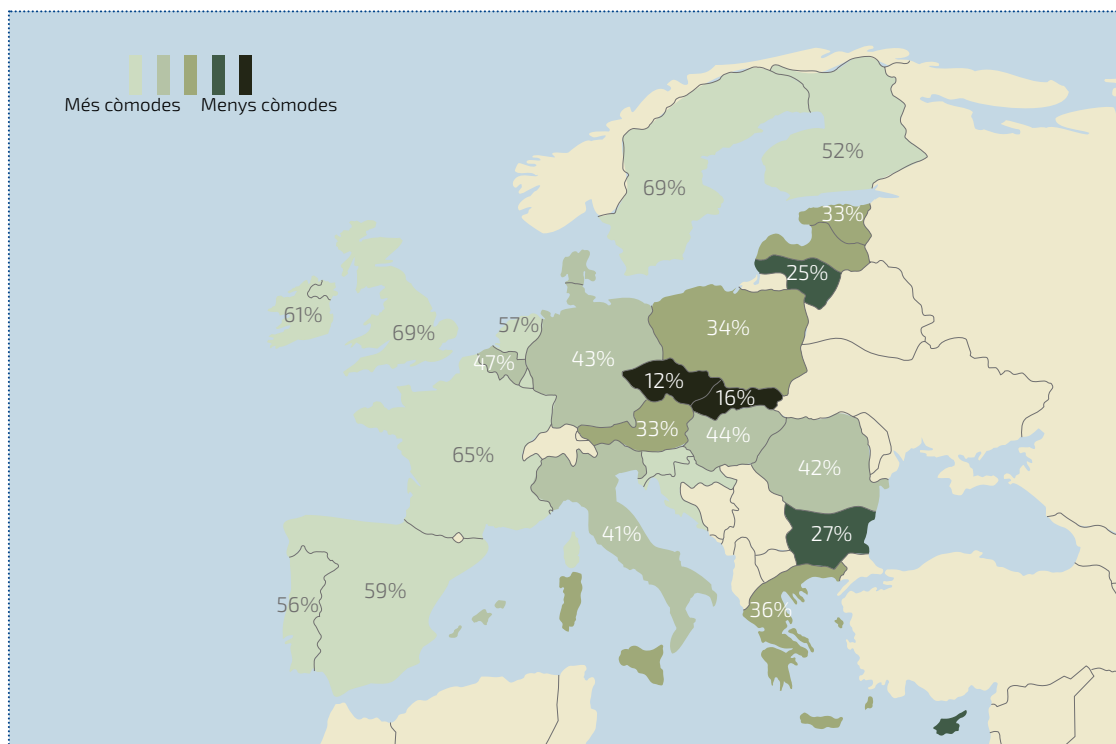
Aquesta onada de racisme i xenofòbia en els estats de la Unió Europea significa que l'Europa dels drets humans és un ideal que està lluny de ser implementat i socialitzat. L'avanç dels diputats de partits xenòfobs als estats membres demostra que el problema a Europa no només està relacionat amb la crisi econòmica, sinó que és el resultat d'una crisi europea de solidaritat i de voluntat política (Dede, 2011).

2.2.3 DE 2010 A 2018: RACISME, XENOFÒBIA, I CONSTRUCCIÓ DELS MURS MENTALS

El comitè de l'ONU sobre l'Eliminació de la Discriminació Racial treballa des de fa anys en la preparació i actualització d'instruments internacionals contra el racisme, la discriminació racial, la xenofòbia i les formes concretes d'intolerància en tots els seus aspectes (*United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights*, 2006). Aquest comitè estudia la situació a cada país i elabora indicadors d'alerta imminent. Un bon indicador, que permet una anàlisi per països juntament amb la seva evolució temporal, és el grau d'implantació dels partits polítics d'extrema dre-

Mapa 1. Resultats de l'Euro-baròmetre 2015 sobre racisme

Percentatge de persones que van dir que se sentirien còmodes en el cas en què un dels seus filles o fills mantingués una relació amorosa amb una persona musulmana

ta amb programes xenòfobs. Però el primer problema sorgeix a l'hora de confeccionar la llista d'aquests partits polítics i en intentar concretar una definició que els caracteritzi. Segons Matthijs Rooduijn (2015), les actituds cap a la immigració en un context social d'expansió de la precarietat, constitueixen la principal motivació de les persones que voten per partits populistes de dreta radical (PRR). Basant-se en múltiples estudis científics, Matthijs Rooduijn ha proposat, tal com indica Andre Tàrtar (2017), una llista de 39 partits polítics classificats com a populistes d'extrema dreta que en algun moment de la seva història han tingut almenys un escó parlamentari (a nivell nacional o al Parlament Europeu). Alguns països, en concret Xipre, Espanya, Estònia, Irlanda, Lituània, Luxemburg i Portugal, no tenen cap partit a la llista. Pel que fa als 22 països restants, els resultats (taula *The March of*

History en l'estudi de Andre Tartar) mostren un percentatge de vots de més del 20% cap a partits d'extrema dreta en 15 d'aquests 22 països, amb més del 50% dels vots en les últimes eleccions en dos d'ells: Polònia i Hongria.

La següent taula analitza els resultats electorals dels partits que han rebut més de mig milió de vots en alguna elecció parlamentària o presidencial en els últims cinc anys (Worrall, 2017), (incorporant així mateix dades de l'Euro-baròmetre 437 i del treball de Wolfram Nordsieck (n.d.)). La taula 1 inclou un total de 10 països europeus, analitzant els resultats del partit xenòfob més rellevant a cada país i considerant el període entre 2010 i 2018. Inclou també, en cada cas, una valoració de la seva influència en el poder estatal.

Taula 2. Anàlisi dels deu països europeus en què els partits xenòfobs han obtingut més d'un milió de vots en alguna de les eleccions entre els anys 2010-2018

País	Partit		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Govern/ influència
Alemanya	Alternativa per Alemanya (AfD)	% de vots				4,7				12,6		AfD: influència en el CSU
		Escons				---				94		
Àustria	Partit de la llibertat (FPÖ)	% de vots				20,5				26		Govern
		Escons				40				51		
Dinamarca	Partit del poble (DF)	% de vots		12,3				21,1				DF: influència a S (socialdem.) y a V (lliberals)
		Escons		22				37				
Finlàndia	Finlandesos de veritat (FINNS)	% de vots		19				17,6				Govern (Blue reform)
		Escons		39				38				
França	Front Nacional (FN)	% de vots			13,6			13,2				Oposició
		Escons			2			8				
Holanda	Partit per la llibertat (PVV)	% de vots			10,1					13		PVV: influència a VVD
		Escons			15					20		
Hongria	Moviment per a una Hongria millor (JOBBIK)	% de vots	16,7				20,2				19,1	JOBBIK: influència a FIDESZ
		Escons	47				23				26	
Itàlia	Lliga Nord (LN)	% de vots				4,1					17,4	Govern
		Escons				18					124	
Polònia	Llei i Justícia (PiS)	% de vots		29,9				37,6				Govern
		Escons		157				235				
Suècia	Demòcrates suecs (SD)	% de vots	5,7				12,9					SD: influència als Moderats
		Escons	20				49					

Font: Elaboració pròpia a partir de la font (Parties and elections, n.d.)

La taula indica, per a cada partit i per a cada any electoral entre 2010 i 2018, el percentatge de vots obtinguts i el nombre d'escons. Amb l'excepció de Finlàndia, els partits de la resta de països han augmentat el seu nombre d'escons. En alguns casos, com els de Alemanya, Itàlia, Polònia i Suècia, l'augment és alarmant. Però, més enllà d'aquest augment constant del nombre de diputats d'ideologia xenòfoba en els parlaments europeus, s'observa (última columna de la taula) un increment significatiu pel que fa a la seva influència política en el poder executiu. L'únic partit

que es troba a l'oposició sense influència demostrada (en 2018) en l'executiu és el Front Nacional francès. En la resta dels casos, per contra, el discurs xenòfob s'ha propagat a altres partits i ha acabat influint en les polítiques de govern. Tal com mostra la taula, en quatre països (Àustria, Finlàndia, Itàlia i Polònia), els partits xenòfobs van formar part del govern en 2018 (a Finlàndia es tractava de *Blue Reform*, una escissió de FINNS), mentre que en els cinc casos restants (Alemanya, Dinamarca, Holanda, Hongria i Suècia) el seu discurs es va acabar estenent i influint altres partits.

Els casos de Polònia i Hongria són particularment preocupants per la penetració social de les tesis d'aquests partits. A Polònia, el partit *Llei i Justícia* (PiS) governa des de 2015. Després de tres anys, els sondejos electorals en l'any 2018 mostraven un 43% de ciutadans favorables a les polítiques del partit PiS, amb un clar augment en comparació al 37,6 % de votants que van optar per aquest partit en les eleccions de 2015. A més, una gran majoria de ciutadans a Polònia donen suport a les polítiques del govern. Una enquesta de CBOS al maig de 2017, per exemple, va indicar que el 70% de ciutadans polonesos estaven en contra d'acceptar migrants de països musulmans, mentre que els que estaven a favor eren només el 25%. Una gran majoria es va oposar a les quotes de redistribució de migrants de la UE (Szczerbiak, 2017). A Hongria, el govern d'Orbán (FIDESZ) es veu constantment influenciat pel *Moviment per a una Hongria millor* (Jobbik). Segons la periodista Lili Bayer, que cita un alt càrrec de FIDESZ (Bayer, 2017), Orbán va témer ser atacat des de la dreta quan va començar la crisi migratòria. En conseqüència, el govern d'Orbán va construir una tanca al llarg de la seva frontera sud i es va negar a participar en l'esquema de quotes migratòries de la UE. Desbordaren a JOBBIK per la dreta en les polítiques migratòries, fet que, segons el funcionari citat, va ser una decisió intel·ligent.

A França, Marine Le Pen va afirmar que protegirà França suspent la immigració i defensant el país de l'amenaça de la globalització salvatge. Va proposar mobilitzar milers de reservistes per protegir les fronteres franceses si era electa, i va dir: "Amb la greu amenaça terrorista que pesa sobre nosaltres, hem de poder controlar qui entra per poder expulsar els que representen un perill" (Dearden, 2017). A Itàlia, el líder de la *Lliga Nord*, Matteo Salvini, vice primer ministre i ministre de l'interior en 2018, en una visita a Sicília va reiterar l'objectiu del seu govern de deportar els immigrants il·legals. Ha insistit que la postura del seu govern pel que fa als migrants era de sentit comú, per posteriorment afegir (Ellyatt, 2018) "No n'hi ha prou en reduir el nombre de persones que arriben. Necessitem augmentar les deportacions. No serà fàcil d'atènyer, però en les properes setmanes començarem a donar senyals, reduint el temps de detenció d'immigrants i per tant reduint costos ". El missatge als immigrants "il·legals" va ser que es preparessin i anessin fent les maletes. En el cas de Finlàndia, el programa electoral del partit FINNS en les eleccions de 2015 incloïa propostes com ara reduir la quota de refugiats, l'oposició als mecanismes de repartiment previstos de la política europea comuna d'asil, l'oposició a l'ús de fons públics per a polítiques de multi-culturalisme i l'enduriment de condicions per a la unificació familiar de les persones immigrants.

L'anàlisi de la influència i propagació política del discurs xenòfob a Alemanya, Àustria, Dinamarca, Holanda i Suècia mostra grans similituds, indicant la terrible facilitat que comporta arribar a escenaris d'amplificació d'aquestes tesis racistes. A Alemanya, l'acord entre CDU i CSU de juliol de 2018 per crear centres a la frontera per retornar migrants als països d'entrada, encara que no va agradar a la població alemanya (el 69% de la qual donava suport a la postura de Merkel i desitjava una solució europea per a la qüestió migratòria), va ser acceptat per la CSU i per AFE: el 85% dels simpatitzants de AFE van donar suport a l'acord CDU-CSU (López, 2018: 6), que anava en la línia de les seves pròpies tesis xenòfobes. La raó va ser probablement electoral: La CSU, preocupada per les eleccions estatals (en aquest cas a Baviera), va decidir enfortir les seves pròpies tesis anti-refugiats en un intent de recuperar votants de AFD (Schmidt, 2018). La reacció austríaca va ser immediata: el govern d'Àustria va acordar tancar les seves fronteres Sud amb Itàlia i Eslovènia si Alemanya posava en pràctica l'acord CDU-CSU. El ministre de l'Interior austríac, Herbert Kickl, i el de Defensa, Mario Kunasek, tots dos de la formació d'extrema dreta FPÖ, van crear una "força de protecció de fronteres" amb 600 policies i 200 militars, batejada com *Puma*, que pot ser mobilitzada en només 24 hores (Forès, 2018).

A Dinamarca, les propostes repressives contra la immigració no estan sent encapçalades pel populista *Partit del Poble Danès* (DF), que durant molt temps va ser la principal veu racista i antiimmigració a Dinamarca. En 2018, els que encapçalen la lluita contra la immigració són els dos principals partits establerts (els socialdemòcrates (S) de centre esquerra i els liberals (V) de centredreta). Segons Richard Milne (2015), "Si véns a Dinamarca, has de treballar, diu un cartell dels socialdemòcrates, mentre que els liberals han promès una parada immediata de la gran afluència de sol·licitants d'asil". Segons un prominent director executiu danès, gràcies als altres, el *Partit del Poble Danès* ha estat sobrepassat en les seves tesis extremes. En el cas d'Holanda, el primer ministre Mark Rutte va fer un brusc gir cap a la dreta publicant un anunci de pàgina completa en què advertia els immigrants que "siguin normals o que se'n vagin" durant l'amarga lluita electoral de 2017 per la identitat nacional (Boztas, 2017). Mark Rutte, líder del Partit Liberal (VVD), va imitar aquest discurs per evitar la pressió i creixent popularitat de Geert Wilders del Partit de la Llibertat (PVV) d'extrema dreta, que ha creat el seu programa sobre la base de la antiimmigració.

Finalment, a Suècia, el *Partit Moderat* de centredreta (M) va dir al maig de 2018 que estaria disposat a ar-

ribar a un acord sobre immigració amb el partit *Demòcrates Suecs* (SD), xenòfob i que durant molt de temps ha estat un pària en la política sueca a causa dels seus vincles històrics amb els neonazis. L'oferta es relacionava amb les expectatives que els *Demòcrates Suecs* augmentessin significativament el seu percentatge de vots, deixant al *Partit Moderat* en una situació difícil (Local, The, 2018).

En quatre d'aquests cinc casos (no incloem Àustria perquè FPÖ forma part del govern), alguns partits polítics clàssics (la CSU alemanya, els socialdemòcrates i els liberals danesos, la VVD holandesa i el partit Moderat suec), lluny de mantenir una coherència programàtica, s'han acostat a les tesis xenòfobes dels partits llistats a la taula, amb el clar objectiu de guanyar vots. És l'ús del discurs xenòfob com a perillosa estratègia per a guanyar vots.

En resum: determinats partits no xenòfobs que actuen seguint raonaments electoralistes, veient l'ascens en nombre de vots dels seus competidors racistes, recullen part del discurs xenòfob d'aquests últims per a captar un sector dels seus votants, en comptes d'atrevir-se a consolidar un discurs propi. D'aquesta manera, els partits més radicals i racistes aconseguixen veure amplificades les seves propostes sense esforç propi, com mostra l'evolució dels resultats electorals de la taula.

Les persones nouvingudes tendeixen a causar angonya precisament perquè són desconegudes, a diferència de les persones amb les que interactuem cada dia. En aquest entorn, la gran perversió d'un bon nombre de governs ha consistit i consisteix a utilitzar aquesta por per a potenciar la inseguretat i llançar missatges racistes i de foment de la xenofòbia que insisteixen en l'existència d'enemics "externs", que fàcilment troben un determinat suport social i que acaben imposant sistemes militaritzats de "seguretat". Com indica la taula que acabem de comentar, aquesta és una estratègia que s'ha demostrat més reeixida i "prometedora" pel que a expectatives electorals es refereix. De fet, l'anàlisi de la Susi Meret (2010), en la seva tesi doctoral sobre els tres partits racistes europeus LN, DF i FPÖ, Meret indica que el suport a aquests partits racistes ve fonamentalment de persones que perceben la immigració com a una amenaça a la seva cultura i identitat, independentment d'altres factors com gènere o posició social. Percepció d'amenaça que genera por, transformació d'aquest fenomen en en discursos xenòfobs i simplistes contra "els altres", discursos xenòfobs que construeixen murs mentals, murs mentals que acaben demanant murs físics i fronteres tancades.

3. MURS FÍSICS

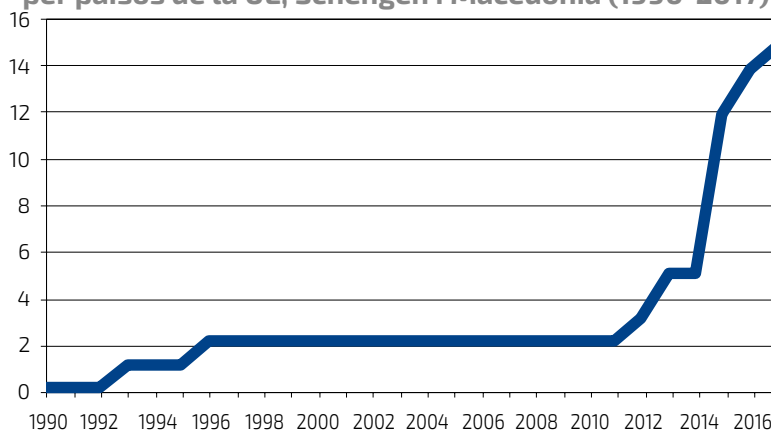
3.1 MURS AL VOLTANT D'EUROPA

La construcció de murs i tanques serà una aposta política a partir dels anys 90, en el cas d'Espanya (en particular Ceuta i Melilla), però a partir de l'any 2012 i, sobretot, de 2015 s'accelera la construcció de murs i tanques per part dels estats membres de la Unió Europea. El 2017 s'arriba a un total de tretze murs si s'inclou el de Noruega, que no és part de la Unió Europea però sí de l'espai Schengen. Si, a més, incloem en la investigació el mur construït per Macedònia, ja que és part essencial de la ruta dels Balcans, s'arriba a la xifra de catorze murs construïts per a tancar les fronteres i frenar els fluxos migratoris. Si incloem els murs interns urbans que construirà Eslovàquia en algunes de les seves ciutats, per segregar la població romaní, el total de murs en 2017 s'eleva fins a quinze.

Els moviments migratoris són les principals raons oferides pels estats per a la construcció d'aquests murs, i es consolida així una aposta política per a emmurallar. Es dona una dinàmica particular en el cas de les repúbliques bàltiques, les quals construeixen murs tant per qüestions migratòries com per les tensions generades amb la gran potència veïna que és Rússia, una situació que recorda els temps de la Guerra Freda.

En 2015 es tanca, gràcies als murs i al desplegament massiu de controls i d'agents de fronteres, la ruta dels Balcans (Grècia, Bulgària, Hongria, Macedònia, Àustria, Eslovàquia, Eslovènia i Sèrbia) raó per la qual s'obre la ruta de l'Àrtic (AsktheEU, 2015) cap a Noruega, país que construeix una nova tanca el 2016.

Gràfica 8. Evolució murs construïts per països de la UE, Schengen i Macedònia (1990-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de: Economist, The (2015), Herrera, Manuel (9-2-2017), JAKEŠEVIĆ, R. i TATALOVIĆ, S. (2016), ACNUR (2017), Jones (2017, 87)

Taula 3. Murs dels països dels Estats membres de la Unió Europea, Schengen, i Macedònia 1990-2017*

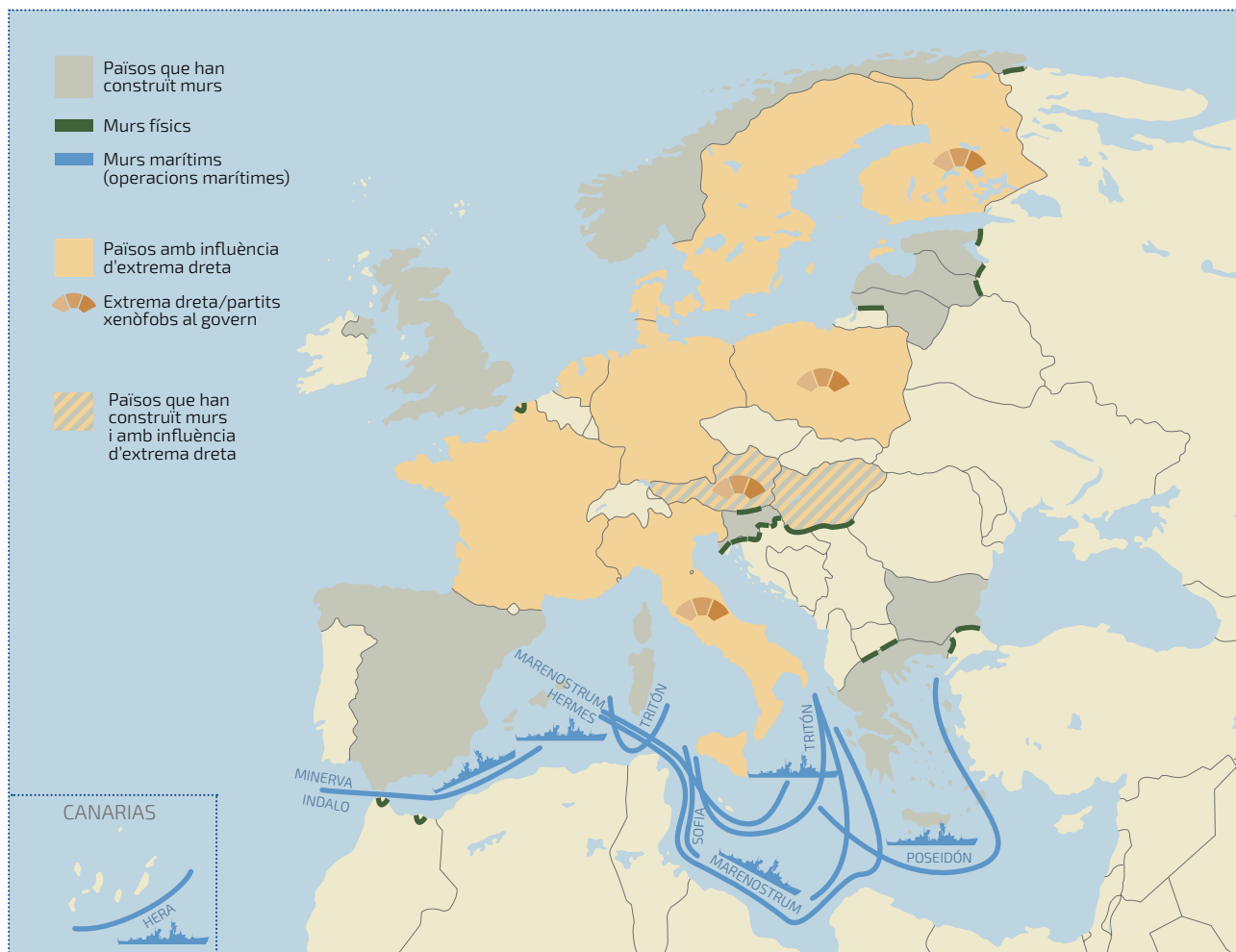
País constructor	País contra el que es fa	Any d'inici	Raons
Espanya (1)	Marroc (Ceuta)	1993	Immigració
Espanya (2)	Marroc (Melilla)	1996	Immigració
Grècia (3)	Turquia	2012	Immigració
Eslovàquia (4)	Ciutats internes: Kosice, Velka Ida, Ostrovany	2013- en construcció	Segregació, seguretat
Bulgària (5)	Turquia	2013	Immigració
Hongria (6)	Croàcia	2015	Immigració
Hongria (7)	Sèrbia	2015	Immigració
Macedònia (8)	Grècia	2015	Immigració
Àustria (9)	Eslovènia	2015	Immigració
Eslovènia (10)	Croàcia	2015	Immigració
Regne Unit (11)	Frància (port de Calais)	2015	Immigració
Letònia (12)	Rússia	2015	Seguretat, tensió territorial, contraband, immigració
Noruega (13)	Rússia	2016	Seguretat, Immigració
Estònia (14)	Rússia	2016-2017	Seguretat, tensió territorial, immigració
Lituània (15)	Rússia	2017	Seguretat, tensió territorial, immigració

**S'inclou la República de Macedònia a pesar de no ser membre de la UE ni de Schengen per ser part essencial de la Ruta dels Balcans que travessa els països de la UE. Font: Elaboració pròpia a partir de: (1) (2) (3) (5) (7) Economist, The (2015), (4) Herrera, Manuel (9-2-2017) (6) JAKEŠEVIĆ, R. i TATALOVIĆ, S. (2016), (8) (9) (10) (11) (13) ACNUR (2017) (12) (14) (15) Jones (2017:87).

En la data de realització d'aquest informe (juliol de 2018) alguns governs han manifestat la seva intenció de construir noves tanques; Letònia, Polònia, Ucraïna i Lituània contra Bielorússia (Govern de Bielorússia, 2017) i Bielorússia contra Letònia (Govern de Bielorússia, 2015). D'altra banda, l'Estat espanyol ha anunciat que retirarà les concertines (els filats amb pues o fulles en forma de bobina) de les tanques de Ceuta i Melilla (Amnistia Internacional, 2018).

També es despleguen operacions militars marítimes, terrestres i aèries, per interceptar i reduir els fluxos migratoris. Aquest és el cas de les operacions implementades a la Mediterrània, una de les principals rutes d'entrada a la Unió Europea.

Mapa 2. Murs i tanques construïts per estats membres de la Unió Europea (1990-2017)

3.2 MURS TERRESTRES

A) RUTA DELS Balcans: GRÈCIA, BULGÀRIA, HONGRIA, MACEDÒNIA, ÀUSTRIA I ESLOVÈNIA

La ruta dels Balcans ha estat la més transitada per les persones que fugen d'alguns dels conflictes de l'Orient Mitjà com Síria o l'Iraq, o de països d'Àsia com l'Afganistan (AsktheUE, 2015). Els diferents països que es troben en aquesta ruta, Grècia, Macedònia, Croàcia, Eslovènia, Hongria, Àustria, Sèrbia i Eslovàquia, han pres mesures per aturar l'entrada de persones en els seus territoris, entre elles, la construcció de murs.

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
GRÈCIA (1) (2) (3)	TURQUÍA
Separació	Estats turc i grec
Total frontera entre ambdós espais	206 km
Barreres físiques (distàncies)	Llarg: 12 km (4)(5) Altura: 4 m (6)
Any d'inici	2012 (1)
Any de finalització	2012 (1)
Raons per a la construcció	Immigració (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional
Estat de militarització	Tanca de filferro i ciment amb filferro d'arc (7), sistemes electrònics de vigilància, guàrdies de fronteres, drons, càmeres de visió nocturna (6)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Jones, Reece (2016, 87), (4) Greece plans Turkey border fence to tackle migration (4-1-11), (5) Stroobants y Perrier (11-1-11), (6) Associated Press (6-1-12), (7) Kakissis, Joanna (7-1-11)

Grècia és un dels primers països on arriben les persones refugiades i migrades i un territori clau per a l'entrada a l'espai Schengen i a la Unió Europea. El 2011 el ministre de Defensa decideix construir una tanca amb un sistema de vigilància a la seva frontera amb Turquia, en l'àrea d'Orestíada al nord-est de Grècia, que s'iniciarà i acabarà el 2012. El mur grec provoca un desviament de persones cap a Bulgària que també és membre de la Unió Europea, però no encara de l'espai Schengen.

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
BULGÀRIA (1) (2) (3)	TURQUÍA
Separació	Estats de Bulgària amb Turquia
Total frontera entre ambdós espais	260 km
Barreres físiques (distància)	Llarg: 201 km (4) Altura: 3 m (5)
Any d'inici	2013 (1)
Any de finalització	2014 (1) ampliacions el 2017 (6)
Raons per a la construcció	Immigració (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional
Estat de militarització	Tanca de filferros, de pues al capdamunt torres de vigilància, soldats (7) i agents de fronteres, càmeres d'infrarojos i sensibles al moviment i a la calor. (8)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Jones, Reece (2016, 87), (4) Construction of fence at Bulgaria-Turkey border completed: Tsvetan Tsvetanov (6-11-17) (5) Nenov, Stoyan (17-7-14), (6) The Interior Minister Declared the Fence on the Bulgaria-Turkey Border is 100% Finished (29-10-17), (7) Gobierno de Bulgaria (21-9-13), (8) Mortimer, Caroline (4-8-15)

Bulgària és un dels primers països europeus que ha construït una tanca a la seva frontera, en aquest cas enfront de Turquia, el 2013. També ha enviat les Forces Armades a ajudar a la policia de fronteres.

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
HONGRIA (1) (2) (3)	CROÀCIA
Separació	Estats d'Hongria amb Croàcia
Total frontera entre amdos espais	329 km
Barreres físiques (distància)	Llarg: 300 km (4)
Any d'inici	2015 (2)
Any de finalització	2015 (5)
Raons per a la construcció	Immigració (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional, entrada espai Schengen
Estat de militarització	Tanca de filferro amb arc electrificat, més de 3000 soldats (10) i guàrdies de fronteres entre la barrera de Croàcia i Sèrbia, sensors de calor, càmeres tèrmiques (6) 100 cotxes tot terreny (11)

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
HUNGRIA (1) (2) (3)	SERBIA
Separació	Estats d'Hongria amb Sèrbia
Total frontera entre ambdós espais	151 km
Barreres físiques (distància)	Llarg: 151 km (6) Altura: 4 m (7) Sota-terra: 1,5 m (8)
Any d'inici	2015 (1)
Any de finalització	2015 (9) Ampliacions al 2017 (7)
Raons per a la construcció	Immigració (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional, fronteres exteriors de la UE, entrada espai, Schengen
Estat de militarització	Tanca de filferro amb arc electrificat, més de 3000 soldats (10) i guàrdies de fronteres entre la barrera de Croàcia i Sèrbia, sensors de calor, càmeres tèrmiques (6) 100 cotxes tot terreny (11)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) Jones, Reece (2016, 87), (3) ACNUR (2017), (4) Gobierno de Hungría, Página oficial (17-10-15), (5) AFP (15-10-15), (6) Dunai, Marton (2-2-17), (7) Kingsley, Patrick (22-6-15), (8) Gobierno de Hungría, Página oficial (22-7-15) (9) JAKEŠEVIĆ, R., & TATALOVIĆ, S. (2016: 1255) (10) Gobierno de Hungría, Página oficial (9-11-15) (11) Gobierno de Hungría, Página oficial (8-1-17)

Hongria forma part dels països les fronteres dels quals confinen amb països que no formen part de la Unió Europea ni de l'espai Schengen. El govern de Viktor Orbán és un dels que més ha impulsat la política de construcció de murs a les seves fronteres i, en les seves declaracions, ha associat la seva construcció a la protecció de tota la Unió Europea: "Qualsevol que ataquí la barrera tècnica fronterera està atacant la seguretat de la frontera externa del país i, per tant, també està atacant la seguretat del poble europeu" (Govern d'Hongria, 2017).

A finals del 2017 el país ja ha construït barreres enfront de Croàcia i Sèrbia. El govern va demanar a la Unió Europea que pagués la meitat del cost, estimat en un total de 270 bilions de florins hongaresos (Govern d'Hongria, 2017). Malgrat que Hongria va anunciar la realització d'una tanca contra Romania en l'any 2015 (Govern d'Hongria, 2015), posteriorment va canviar d'idea i va apostar per ajudar Romania a reforçar la seva frontera amb Bulgària, incitant el país a construir-hi també un mur (Govern d'Hongria, 2017).

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
MACEDÒNIA (1) (2) (3) (4)	GRÈCIA
Separació	Estat de la ARY Macedònia amb Grècia
Total frontera entre ambdós espais	246 km
Barreres físiques (distàncies)	Llarg: 33 km (5) Altura: 2,5 m (6)
Any d'inici	2015 (1)
Año de finalización	2015 (6)
Raons per a la construcció	Immigració (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional
Estat de militarització	Dues línies de tanques de filferro de púes (7), guàrdies de fronteres (8)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Jones, Reece (2016: 87), (4) Gobierno de Macedonia, Página oficial (23-11-15) (5) Racaj, M., & Janev, S. (2017), (6) Macedonia finishes fence at Greek border to stem flow of asylum seekers (29-11-15), (7) Galpin, Richard (12-2-16), (8) Taylor, Alan (2-3-16)

Macedònia va presentar la seva sol·licitud d'adhesió a la Unió Europea el febrer de 2004 (Consell Europeu, 2018), que encara es troba en estudi. Els ciutadans de Macedònia poden viatjar per l'espai Schengen encara que el país no en formi part. S'ha inclòs el país en l'anàlisi perquè és clau en la ruta dels Balcans. Macedònia va construir un mur enfront de Grècia el 2015, i ha desplegat l'exèrcit en la seva frontera amb Grècia i Sèrbia el 2017 (Johns Hopkins School of Education, 2017). Frontex ha donat suport a Macedònia en el marc de cooperació amb tercers països (Frontex, 2009).

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
ÀUSTRIA (1) (2)	ESLOVÈNIA
Separació	Estats d'Àustria i Eslovènia
Total de la frontera entre ambdós espais	330 km
Barreres físiques (distàncies)	Llarg: 3,7 km Altura: 2 m (3)
Any d'inici	2015 (4)
Any de finalització	2016 (5)
Raons per a la construcció	Immigració (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional
Estat de militarització	Tanca de filferro amb púes (6)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Reuters (13-11-15), (4) Hall, Melanie (13-12-15), (5) Reynolds, James (11-12-15), (6) Austria streamlines Slovenia border to process refugees (22-1-16)

A l'octubre de 2015 Àustria anuncia la primera construcció d'una tanca enfront d'Eslovènia a la cruïlla fronterera de Spielfeld, un dels punts més utilitzats per les persones refugiades i migrades en el seu recorregut pels Balcans. Serà la primera entre països de la zona Schengen.

El 2016 també reforça els controls fronterers amb Hongria (Parlament europeu, 2016) i continua discutint-se una tanca en aquesta frontera (Govern d'Hongria, 2016).

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
ESLOVÈNIA (1) (2)	CROÀCIA
Separació	Estats d'Eslovènia i Croàcia
Total frontera entre amdos espais	670 km
Barreres físiques (distàncies)	Diversos trams (3)(4): Largo: 200 km (5)
Any d'inici	2015 (1)(6)
Any de finalització	2015
Raons per a la construcció	Immigració (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional, entrada a l'espai Schengen
Estat de control i/o militarització	Tanca de filferro d'arc, guàrdies de fronteres i soldats (3)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Malešič, M. (2017, 958), (4) AP (11-11-15) (5) Malešič, M. (2017, 953), (6) Stroobants y Perrier (11-11-15)

Eslovènia també construeix un mur contra Croàcia el 2015 i aprova, el mateix any, desplegar l'exèrcit a la mateixa frontera (Malešič, 2017).

B) ENCLAVAMENTS AL NORD D'ÀFRICA: ESPANYA

L'Estat espanyol és l'exemple paradigmàtic de gestió dels fluxos migratoris. És el primer Estat membre de la Unió Europea que construeix tanques per a la gestió dels fluxos migratoris en els anys 90. A més, l'estat de militarització de les tanques i el desenvolupament de la tecnologia per al control fronterer com el SIVE (Sistema Integral de vigilància Exterior) també en seran pioners.

Aprobat en l'any 1999 en el marc d'un pla per a la vigilància de la frontera sud, el SIVE és un sistema operatiu integrat de la Guàrdia Civil. Comprèn sensors, càmeres i radars que transmeten informació en temps real del que passa a les fronteres i de qualsevol embarcació que s'aproximi a les costes espanyoles i que pugui ser interceptada. Consisteix en el desplegament d'una sèrie d'estacions instal·lades al llarg de la costa, algunes de mòbils a, sobretot, el litoral andalus i l'arxipèlag canari, que transmeten informació al centre de comandament que l'analitza i dona ordres, d'acord amb la situació. El SIVE ha servit com a model per a l'EUROSUR de la Unió Europea i per a implementar un model similar en algunes repúbliques bàltiques.

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
ESPANYA (1) (2) (3)	MARROC CEUTA
Separació	Estat d'Espanya i de Marroc (frontera no reconeguda per Marroc)
Total frontera entre amdos espais	6,3 km
Barreres físiques (distàncies)	Llarg: 8,3 km (4) Altura: 6 m (4)
Any d'inici	1993 (1)
Any de finalització	2005 (1)
Raons per a la construcció	Immigració, contraband (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional, Unió Europea-Àfrica, entrada a la UE, entrada a Schengen
Estat de militarització	Dues tanques de filferro (4). Detectors de moviment, càmeres de vídeo i infra-roges i 17 torres de control (4) I càmeres de vídeo (sistema de vigilància SIVE)(5)"

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Jones, Reece (2016: 87), (4) Alscher, Stefan (2005,11), (5) Alscher, Stefan (2005,12), (6) Picazo, Belén (20-11-13)

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
ESPANYA (1) (2) (3)	MARROC MELILLA
Separació	Estats d'Espanya i Marroc
Total frontera entre amdos espais	9,6 km
Barreres físiques (distàncies)	Llarg: 10 km (5) Altura: 6 m (4)
Any d'inici	1996 (1) (3)
Any de finalització	2007 (6)
Raons per a la construcció	Immigració, contraband (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Nacional, Unió Europea-Àfrica, entrada a la UE, entrada a Schengen
Estat de militarització	Triple tanca, filats, concertinas (filferro de pues), sirga tridimensional (3 metres d'alt afegida al 2007)(6), alarmes i rasa de terra de dos metres de profunditat (6). Càmeres de vigilància (sistema de vigilància SIVE)(5), detectores de moviment, sensors òptics i acústics, torres de control i més de 70 càmeres de vigilància (5).

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Jones, Reece (2016: 87), (4) Alscher, Stefan (2005,11), (5) Alscher, Stefan (2005,12), (6) Picazo, Belén (20-11-13)

C) MURS A L'INTERIOR: REGNE UNIT

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
REINO UNIDO (1) (2) (3)	FRANÇA (PORT DE CALAIS)
Separació	Port de Calais (Coquelles) de la resta del port (4)
Total frontera entre ambdós espais	
Mur físic en km	Ambdós costats de la carretera: Largo: 1 Km por lado (5) Alto: 4 m (5)
Any d'inici	2015 (1)
Any de finalització	2015 (1) (6) ampliacions al 2016 (7)
Raons per a la construcció	Immigració (1)
Delimitació geogràfica que pretén	Tallar l'accés al Canal de la Manxa
Estat de control i/o militarització	Emmurallat de formigó i filferro, i damunt filferro de pues, guàrdies de fronteres (5) (amb material anti-disturbis), checkpoints amb lectura de passaports. Detectores de diòxid de carboni per a camions (detecció de persones amagades) (6)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Gobierno del Reino Unido, Página oficial (3-3-16), (4) Gobierno de Reino Unido, Página oficial (31-7-15), (5) Calais migrants: Work to start on UK-funded wall (7-9-16), (6) Gobierno de Reino Unido, Página oficial (31-7-15), (7) Calais migrants: How is the UK-France border policed? (3-3-16)

El Regne Unit pressionarà França per construir murs al voltant del port de Calais a la ruta de l'Euro-túnel que connecta França i el Regne Unit. Serà l'únic mur construït a l'interior d'un Estat membre. El Regne Unit invertirà milions de lliures (Calais Research, n.d) en nombroses ocasions per al reforç de la vigilància i el control del port de Calais.

D) RUTA DE L'ÀRTIC: NORUEGA

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
NORUEGA (1) (2) (3)	RÚSSIA
Separació	Estats de Noruega amb Rússia
Total frontera entre ambdós espais	196 km
Barreres físiques (distàncies)	Llarg: 200 m (4) Altura: 4 m (4)
Any d'inici	2016 (4)
Any de finalització	2016 (5)
Raons per a la construcció	Seguretat, immigració (5)
Delimitació geogràfica que pretén	UE-Rússia, OTAN-Rússia, fronteres exteriors de la UE, entrada a zona Schengen
Estat de militarització	Tanca de filferro, càmeres de vigilància (5)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) ACNUR (2017), (2) Gobierno de Noruega, Página oficial (n.d) (3) Johnson, Howard (6-10-16), (4) Reuters (24-8-16), (5) Johnson, Howard (7-10-16)

Els murs i les operacions implementades en gran part dels països de la ruta dels Balcans provoquen, pràcticament, el tancament de la ruta. El 2015 les persones refugiades i migrades es desvien i obren la ruta de l'Àrtic (Frontex, 2017). Així el flux migratori augmenta en els països del nord, i en concret a l'estació fronterera de Storskog entre Noruega i Rússia. La majoria de les persones que van arribar a les portes de Noruega eren persones demandants d'asil de Síria i Afganistan (Frontex, 2017). Noruega va construir una tanca el 2016 al pas fronterer de Storskog.

E) REPÚBLIQUES BÀLTIQUES I LA FRONTERA AMB RÚSSIA: LETÒNIA, ESTÒNIA, LITUÀNIA

Les repúbliques bàltiques també comencen a fer murs i tanques a les seves fronteres per la possible arribada de persones refugiades, per controlar el contraban fronterer i per les tensions territorials amb Rússia, país amb el qual comparteixen frontera. De fet, els governs de les tres repúbliques anunciaren la intenció de construir murs en l'any 2015 (Economist, The 2015) moment en què comença el tancament de la ruta dels Balcans. Les relacions són complicades per se entre aquestes repúbliques i Rússia es tensionen més arran del conflicte amb Ucraïna, tot i que la qüestió migratòria també consta entre les raons per a construir una tanca a la seva frontera. Totes marcaran l'entrada a la Unió Europea i a l'espai Schengen.

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
LETÒNIA (1) (2) (3)	RÚSSIA
Separació	Estats de Letònia i Rússia
Total frontera entre ambdós espais	276 km
Barreres físiques (distàncies)	Diversos trams: (4) Llarg: 23 km en 2017 (5) (8), 90 km (previst) (4) Altura: 2 m (6)
Any d'inici	2015 (7)
Any de finalització	2017 (5) amb ampliacions fins a 2019 previst (5) (6)
Raons per a la construcció	Seguretat, tensió territorial, immigració, contraband (1) (6)
Delimitació geogràfica que pretén	UE-Rússia, OTAN-Rússia, fronteres exteriors de la UE, entrada a la zona Schengen
Estats de militarització	Tanca amb filferro (4), 200 guàrdies de fronteres (6), càmeres de vigilància i sensors (4)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Jones, Reece (2016: 87), (4) 'Great Estonian Wall: Country decides to cut itself off from Russia ... with 2.5-meter fence (17-3-16), (5) Latvia completes 23km of 'anti-migrant wall' on Russian border (5-1-17), (6) Smagare, Silvija (1-11-17), (7) Letonia comenzó a construir una cerca en la frontera con Rusia (14-12-15), (8) Jegelevicius, Linas (12-5-17)

Letònia començarà a construir una tanca en l'any 2015 que anirà ampliant fins al 2017.

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
ESTÒNIA (1) (2) (3)	RÚSSIA
Separació	Estats d'Estònia i Rússia
Total frontera entre ambdós espais	294 km
Barreres físiques (distància)	Llarg: 1,6 km en 2018 (4), 110 km previst (5) Altura: 2,5 m (5)
Any d'inici	2016/17-2018 (3) (4) (6) (8)
Any de finalització	2018 amb ampliacions fins 2018-2019 previst (3)
Raons per a la construcció	Seguretat, tensió territorial, immigració, contraband (1)(6)
Delimitació geogràfica que pretén	UE-Rússia, OTAN-Rússia, fronteres exteriors de la UE, entrada a zona Schengen
Estat de militarització	Filferro d'arc, sistemes de vigilància (3), drons (7)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Gobierno de Estonia, Página oficial (2-6-16), (4) Estonia mulls applying for EU co-financing of border fence construction (16-02-2018), (5) Estonia 'plans Russia border fence' amid Ukraine tensions (28-8-16), (6) Sytas y Mardiste(8-3-16), (7) Latvia completes 23km of 'anti-migrant wall' on Russian border (5-1-17) (8) Jegelevicius, Linas (12-5-17)

Com Hongria, Estònia planteja a la Unió Europea el finançament de la seva tanca, amb un cost estimat de 197 milions d'euros (Financial Observer, 2018), justificant-la com a protecció de les fronteres exteriors i dels aliats de l'OTAN.

PAÍS CONSTRUCTOR	PAÍS FRONTERER
LITUÀNIA (1) (2) (3) (4)	RÚSSIA (KALININGRAD))
Separació	Estats de Lituània i Rússia de (Enclavament de Kaliningrad)
Total forntera entre ambdós espais	227 km
Mur físic en km	Llarg: 44,6 km (8) Altura: 2 m (3)(9)
Any d'inici	2017 (5) (6) (8)
Any de finalització	2017 (3) (6) (7)
Raons per a la construcció	Seguretat, tensió territorial, immigració (1) (3) (5) (8) (9)
Delimitació geogràfica que pretén	UE-Rússia, OTAN-Rússia, fronteres exteriors de la UE, entrada a zona Schengen
Estat de militarització	Tanca de filferro, video-vigilància (a 109 km de la frontera) (8)

Elaboració pròpia a partir de les següents fonts:

(1) Economist, The (2015), (2) ACNUR (2017), (3) Lithuania plans fence on Russian Kaliningrad border (17-6-17), (4) Jones, Reece (2017,78), (5) Obrez, Veliki (24-8-17), (6) Jegelevicius, Linas (12-5-17), (7) Fence on Lithuania-Kaliningrad border to be completed Wednesday (20-12-17), (8) Lithuania starts building fence on border with Russia (6-6-17), (9) Murphy, Francois (5-6-17)

El cas de Lituània és similar al de les altres repúbliques bàltiques. Va construir un mur en l'any 2017; en aquest cas contra Rússia, en l'enclavament de Kaliningrad.

En total la investigació estima que la construcció de murs a les fronteres per part d'estats membres de la UE i de l'espai Schengen arriba a un total de 957,4 km. Si comptem Macedònia, que no és membre de cap dels dos espais però sí de la ruta dels Balcans, el total estimat de murs i tanques per tal d'impedir l'entrada de persones desplaçades per la força i migrades és de 990,5 quilòmetres.

En definitiva, la política de construcció de murs comença durant els anys 90, per reforçar-se en l'any 2012 i disparar-se en l'any 2015, que marca així una tendència que sembla anar en augment. Els estats membres estan responent als moviments de persones desplaçades a la força que arriben a les portes d'Europa aixecant murs i militaritzant les fronteres, fins i tot entre els estats membres. Aixecar murs és una clara mostra que els governs prefereixen emmurallar abans que acollir una evident vulneració i falta de compromís amb els drets humans. El pitjor és que serà molt complicat i molt més difícil enderrocar els murs que el que ha costat aixecar-los.

Els murs i les mesures de control dels moviments migratoris no han tancat les rutes, sinó que les han redefinit, la qual cosa suposa el desviament forçat dels fluxos migratoris cap a rutes més llargues i perilloses. Les rutes més llargues impliquen un encariment del preu que es paga a les màfies, fet que també produeix un major endeutament de les persones que realitzen el trajecte i un risc més gran per a les seves vides.

3.2.1 CONTROLS A L'ESPAI SCHENGEN

L'acord de Schengen del 1985 ha tingut successives implicacions mitjançant acords que han ampliat o modificat aspectes del mateix, com la *Schengen Implementing Convention (SIC)* del 1990, aplicada al 1995 i que va concedir el dret al lliure moviment entre la població dels països de l'espai Schengen, tot i que se seguiria ampliant més endavant. També, els successius tractats i regulacions d'Amsterdam i Dublín (II i III) que regulaven a petició de les persones sol·licitants d'asil, entre d'altres.

Al 2006 s'aprova el *Schengen Borders Code (SBC)* mitjançant la regulació 562/2006 (Unió Europea, 2006), que també serà revisat posteriorment al 2016. El *Schengen Borders Code* va establir una norma i una legislació comuna per a l'espai Schengen, i per a la introducció temporal de controls interns a les fronteres del membres de Schengen, sota criteri de cada

estat i sota certes condicions en un període temporal limitat que pot ser prorrogat. Els controls interns es poden realitzar en relació a la detecció de sèries amenaces per a la seguretat pública o interna de la Unió Europea (Unió Europea, 2006). L'establiment d'aquests controls ha de ser comunicat a la Comissió Europea i també poden ser establerts a proposta de la Comissió.

És a dir, la realització de controls interns a l'espai Schengen a partir del 2006 han de realitzar-se d'acord a uns paràmetres determinats, i es contemplen com a mesures extraordinàries:

“Les normes de Schengen segueixen permetent a les autoritats nacionals re-introduir excepcionalment i temporal controls fronterers interns en cas de greu amenaça per a la seguretat o de deficiències greus en les fronteres exteriors que puguin posar en perill el funcionament general de l'espai Schengen” (Unió Europea, 2014).

Des de l'aprovació de l'SBC, els controls interns aniran en augment amb lleugers descensos fins al 2017. Presenten un augment significatiu a partir de l'any 2014, moment en el qual es disparen menys de 5 controls a quasi 20 en un any.

Els moviments migratoris són una de les principals raons per al reforç de les fronteres interiors, seguida per esdeveniments polítics, com ara cimeres i trobades internacionals.

Aquests controls estan vinculats a murs virtuals, ja que no només es reforcen els controls mitjançant agents, sinó també mitjançant l'expansió de la recollida de dades biomètriques. Allò que a la pràctica significa el seguiment, registre, monitorització, control

i emmagatzemament de les dades de tots els nostres moviments a través de les fronteres de l'espai Schengen.

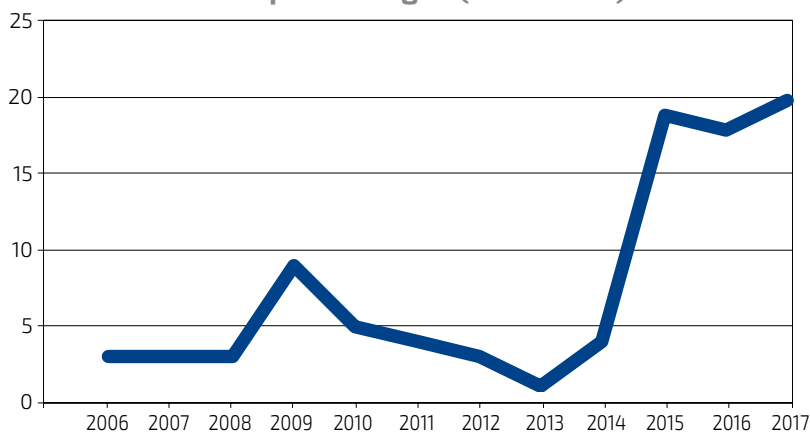
Diversos controls han sigut qüestionats. Un cas n'és França on s'ha reintroduït a la seva frontera amb Itàlia al 2011. El fet que va impulsar el control de la frontera per part del govern francès va ser la decisió del govern italià de concedir un permís de sis mesos a milers de persones procedents del nord d'Àfrica (Chiara, 2014:20), fet que permetia també a aquestes persones viatjar entre els països de l'espai Schengen. La resposta del govern francès va ser la reintroducció de controls fronterers amb Itàlia. Com exposa Chiara (2014:21), el control vulnerava els principis de no-discriminació i la llibertat de moviment entre països Schengen d'acord amb lleis europees i nacionals.

En conclusió, la construcció de murs no és l'única política desplegada per a controlar el moviment i interceptar els fluxos migratoris, també s'augmenten els controls interns en el propi espai Schengen. Fet en teoria excepcional (Chiara 2014:19), es converteix a partir del 2006, i sobretot a partir del 2014, en la norma.

3.2 MURS MARÍTIMS

L'estudi recull les principals operacions marítimes realitzades per al control dels fluxos migratoris al Mediterrani en base a la seva duració en el temps i desplegament. Una va ser realitzada per l'Estat italià: *Mare Nostrum*, mentre que la resta són operacions coordinades de Frontex o realitzades en coordinació amb l'OTAN (Operació Sofía).

Gràfic 3: Evolució controls països de l'espai Schengen (2006-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de fonts del Parlament Europeu (Parlamento Europeo, 2016)

Tabla 4. Principales operaciones marítimas para el control de flujos migratorios (2004-2017)

OPERACIÓ	DATA	REALITZAT PER	ZONA D'OPERACIONS	CARACTERÍSTIQUES DE L'OPERACIÓ
MARE NOSTRUM	Octubre 2013-octubre 2014	Estat italià	Estret de Sicília	L'operació Mare Nostrum llançada a l'octubre de 2013 realitzada pel govern italià, va tenir una durada d'un any. Gestionada des del Ministeri de Defensa amb un pressupost d'uns 110 milions d'euros (1). L'operatiu comprenia exèrcit, carabiners, personal de la Creu Vermella, tècnics del Ministeri de l'Interior i personal voluntari (2). El seu mandat era principalment humanitari, i va aconseguir salvar al voltant de 115.000 vides en el Mediterrani (3). Va ser substituïda per l'Operació Tritó, coordinada per l'Agència Frontex, però amb una dotació pressupostària que era un terç menor del que destinava Itàlia, malgrat estar sota el paraigua de la Unió Europea, i amb un mandat molt menys humanitari i més securitari i de persecució de les màfies. L'operació Mare Nostrum marca el principi del gir envers operacions encara més militaritzades. Organitzacions de drets humans seran crítiques amb l'escalada en la militarització de les operacions per al control dels fluxos migratoris al Mediterrani, com va denunciar Amnistia Internacional en 2014: "L'operació Tritó de Frontex té una clara comesa de gestió de fronteres, la qual cosa vol dir que ni ara ni mai estarà orientada a la cerca i el salvament de vides, sinó que es centrarà a patrullar les costes i investigar als sol·licitants d'asil que desembarquin. A més, els seus efectius no s'internaran tant com els de Mare Nostrum en algunes internacionals, on tantes persones moren, sinó que es mantindran prop del litoral europeu. A més, el pressupost de Tritó és de 3 milions d'euros al mes, enfront dels 9 milions mensuals dedicats per Itàlia a Mare Nostrum." (4). L'operació conjunta Posidó s'implementa pels grans moviments migratoris que arriben a les portes d'Europa per la ruta dels Balcons i pel nord d'Àfrica i que aniran en augment. L'operació comença al 2006 en el marc de les European Patrols Network (EPN)(a), juntament amb altres operacions de patrulles conjuntes: Hera, Indal, Minerva, Tritó.... Més de 5.000 persones provinents sobretot d'Afganistan, Pakistan i Bangladesh intenten passar les fronteres europees en el primer trimestre de 2010 (5). En aquest moment l'operació es veurà reforçada per substituir també a l'operació RABIT 2010 a Grècia(6), i establir un marc operatiu més ampli, abastant les fronteres de Grècia amb Turquia, Albània i Bulgària. 26 Estats membres formarien part de l'operació en el control fronterer per terra, mar i aire. El seu principal objectiu seria interceptar l'entrada de persones migrades, registrar-les, identificar-les i assistir les autoritats gregues en les tornades i re-admissions en els punts amb més volum de persones. Encara que els seus objectius cada vegada s'aniran ampliant més i inclouran entre les seves funcions criminals relacionats amb el contraban, la pesca il·legal i altres activitats de l'espai fronterer. Tant Posidó com Tritó es veuran reforçades quan es tripli el seu pressupost al 2015 (7) 18 milions de € para mig any per a l'operació Posidó i 38 milions de € per un any de Tritó (8). Encara així no arribarien a igualar la de l'operació italiana Mare Nostrum, que disposava d'un pressupost de 9 milions al mes (9). Aquest reforç inclourà un desplegament d'efectius ràpid, entre ells experts de diversos països membres de Schengen en filtrar les persones novingudes, en interrogar-les i finalment en l'anàlisi d'empremtes dactilars de diversos països membres de Schengen. Cal considerar que l'ample espai geogràfic d'actuació de l'operació redueix considerablement la possibilitat de rescatar a persones en el mar. En 2015, l'operació serà substituïda per la Poseidon Rapid Intervention (PRI) (10). La PRI va ser inicialment concebuda per portar-se a terme a finals del mateix any durant un període de tres mesos. Els Estats membres van contribuir amb diversos experts i equip tècnic. L'objectiu de l'operació és accelerar el registre i identificació de persones a les illes gregues. Al 2016 comença la col·laboració amb les patrulles de l'OTAN (Operació Sofia) operatives en el Mediterrani central, militaritzant per complet la qüestió dels fluxos migratoris (11).
POSEIDÓN	2006- 2016	Operació conjunta de Frontex	Mediterràni central fronteres marítimes (mar Egeu) y terrestres: Grècia y Bulgària.	
HERA (11)	2006 - Actualitat (D'agost a octubre)	Operació conjunta de Frontex	Mediterràni occidental: Canàries i costa d'Àfrica occidental; Mauritània, Senegal, costa de Àfrica occidental; Mauritània, Senegal, Cap Verd	Es desenvolupa a la zona terrestre de les Illes Canàries i en algunes senegaleses essent finançada per Frontex i compta amb la col·laboració de França. El seu principal objectiu, com el de l'operació Indal, és la de frenar l'entrada de persones a la Unió Europea, encara que de forma secundària també persegueixi altres activitats. La Guàrdia Civil contribueix amb un buc, un patruller, un Centre de Coordinació Internacional (ICC)(b) a Madrid i el Centre Regional a Las Palmas de Gran Canàries. La primera operació Hera es va realitzar en 2006 per primera vegada i des de llavors es desplega durant els mesos d'estiu, quan els moviments migratoris són més freqüents. Aquesta operació s'enmarca en les European Patrols Network (EPN).

OPERACIÓ	DATA	REALITZAT PER	ZONA D'OPERACIONS	CARACTERÍSTIQUES DE L'OPERACIÓ
ÍNDALO (12)	2006 - Actualitat (De juliol a octubre)	Operació conjunta de Frontex	Mediterrani occidental: sud de l'Estat espanyol	És la primera operació de control de fluxos de migració liderada per la Guàrdia Civil espanyola i el seu principal objectiu és controlar l'arribada de persones a les fronteres aèries i marítimes del sud peninsular. També contempla la lluita contra activitats criminals transfrontereres. L'operació serà finançada per Frontex, que també ha desplegat 69 oficials en l'Estat Espanyol, juntament amb un vaixell i un aeroplà que assisteixen en tasques de vigilància i de contraban. L'operació serà duta a terme en les aigües de Cadis, Màlaga, Granada, Almeria i Múrcia, i participaran els Estats de Bèlgica, República Txeca, França, Itàlia, Letònia, Noruega, Polònia, Portugal, Romania i Suècia. Aquesta operació també es porta realitzant des de 2006 en els mateixos mesos. Aquesta operació entra en el marc de les European Patrols Network (EPN). Aquesta operació es desenvolupa en els ports d'Algesires, Tarifa i Ceuta a l'Estat espanyol. Té per finalitat assegurar la tornada de les persones migrades per la detecció a través d'inspeccions en els punts fronterers i la detecció de crims als espais fronterers. L'operació és liderada per la Policia Nacional i coordinada per FRONTEX. En l'operació participen efectius de dotze Estats membres: França, Itàlia, Portugal, Bèlgica, Holanda, Polònia, Estònia, Lituània, Romania, Dinamarca, Suïssa i Noruega, i un país europeu convidat: Moldàvia. Es desenvolupa des de 2006 en els mateixos mesos de l'any. També es troba en el marc de les European Patrols Network (EPN) Es tracta d'una operació marítima per a la vigilància i control de les fronteres en suport a Itàlia i Malta, liderada per Itàlia. Un dels seus principals objectius és la de la identificació de persones. Segons l'Agència, una altra important tasca serà aportar assistència en l'organització d'operacions de tornada als països d'origen: "Next important element of this operation will be to provide assistance at the following stage focusing on organising return operations to the countries of origin." (14). En un inici fins a 14 Estats membres es van comprometre amb recursos, encara que dos mesos després només 8 d'aquests seguiran actius. Alguns dels agents desplegats en el marc de l'operació aniran destinats a entrevistar a persones migrades a centres de detenció d'immigrants (15). Participaran experts d'Itàlia, Àustria, Bèlgica, França, Alemanya, Malta, Països Baixos, Portugal, Romania, Suïssa, Suècia i Espanya. L'Operació Tritó va venir a substituir en 2014 a l'Operació Mare Nostrum, desplegada pel govern italià, i a les dues operacions conjuntes Hermes i Aeneas que també actuaven a la zona. Tritó va ser coordinada per Frontex per a ajudar els guarda-costes italians però lidera pel Ministeri de Defensa italià, i cobria les aigües territorials d'Itàlia i Malta (16). Va estar molt més centrada a acabar amb el negoci dels traficants que amb el salvament de persones. Amb un pressupost molt més reduït que el de l'operatiu italià; 3 milions mensuals. A petició dels guarda-costes italians es podien redirigir els vaixells de Frontex quan es produïen grans moviments de persones en zones fora de l'àrea d'operacions. Tritó seria reforçada en 2015 (passant a ser Expanded Triton), al costat de l'operació Posidó, en pressupost i equips; vaixells, patrullers, helicòpters i equips de persones especialitzats en filtrat de persones, entre uns altres (17). Un total de 26 països europeus van participar en l'operació Tritó amb el desplegament de tècnics i equips: Àustria, Bèlgica, Croàcia, República Txeca, Dinamarca, Estònia, Finlàndia, França, Alemanya, Grècia, Islàndia, Irlanda, Lituània, Luxemburg, Malta, Països Baixos, Noruega, Polònia, Portugal, Romania, Eslovènia, Espanya, Suïssa, Suècia, i Regne Unit. Aquesta operació seria substituïda en 2015 per l'Operació EUNAVFOR Med (renombrada com a Operació Sofia) i en la qual es demanarà la col·laboració dels operatius de l'OTAN desplegats al Mediterrani. Això que acabarà de militaritzar per complet les operacions per al control dels fluxos migratoris. L'operació Tritó es troba enmarcada en les European Patrols Network (EPN).
MINERVA (13)	2006 - Actualitat	Operació conjunta de Frontex	Mediterráneo occidental: sur del Estado español y norte de África	
HERMES	2008-2016	Itàlia sol·licita anàlisi de riscos de Frontex i s'activa operació conjunta	Mediterràni: costes d'Itàlia i Malta. Illes Pelàgiques, Sicília i Itàlia.	
TRITÓN	Novembre 2013-2015 (2016 Expanded Triton)	Itàlia demana ajuda per reforçar l'operació Mare Nostrum a la UE, al que Frontex llança l'operació Triton	Aigües territorials d'Itàlia i Malta	

OPERACIÓ	DATA	REALITZAT PER	ZONA D'OPERACIONS	CARACTERÍSTIQUES DE L'OPERACIÓ
SOFIA (EUNAVFOR MED)	Maig 2015-2018 (previst)	Frontex, col·laboració amb l'OTAN, guarda costes grecs, turcs i líbics	Mediterrani central: entre Itàlia y Líbia	A petició d'Alemanya, Grècia i Turquia els Ministeris de Defensa de 28 països membre de la Unió Europea aproven, al maig de 2015, una operació conjunta amb les patrulles de l'OTAN. Aquesta ja té desplegades patrulles al Mediterrani des dels atemptats de l'11 de setembre en el marc de l'operació Sea Guardian, per al control del terrorisme (18). L'OTAN amplia així el mandat de la seva operació en la qual donarà suport logístic i compartirà informació sobre el moviment d'embarcacions amb la UE. L'operació implica a Frontex i els guarda-costes grecs i turcs. La seva missió serà dissuadir a les màfies que controlen els moviments migratoris i recopilar informació sobre elles, vigilar i monitoritzar els moviments de les embarcacions en el mar Egeu i la destrucció de les embarcacions que empenen les màfies per traslladar a les persones migrades, en conseqüència les màfies utilitzen cada vegada mitjans més barats i menys segurs. En cap cas l'operació contempla el rescat, més enllà de l'obligació estipulada segons lleis internacionals. Més endavant s'inclourien en el seu mandat la formació dels guarda-costes líbics (19) i el control de l'embarcament d'armes a Líbia imposat per l'ONU, missió que realitzaran les patrulles de l'OTAN. En el cas de les embarcacions de l'OTAN no es troba entre les seves funcions la de rescatar als immigrants tret que la seva vida corri perill, en aquest cas han de retornar-los a Turquia amb les vulneracions de drets humans que aquest fet pot comportar. Hi ha una diferència substancial amb els protocols de la Unió Europea que estableixen que s'ha de retornar a les persones rescatades al país europeu més proper. L'operació va ser amplada a l'estiu de 2017 fins a desembre de 2018 (21) així com el seu mandat, ara es contempla supervisar la formació que es realitza a la Guàrdia Costanera Líbia, noves operacions de vigilància, tràfic il·legal d'exportacions de petroli sobre Líbia i un augment en l'intercanvi d'informació sobre la tracta d'éssers humans amb diversos organismes policials, Estats membre, Frontex i Europol. La col·laboració amb l'OTAN per tractar els fluxos migratoris assenta un perillós precedent, ja que una organització militar intervé per tractar assumptes socials, que a més, no contempla entre les seves funcions. Això suposa una importació militarització de la qüestió de les persones migrades que l'OTAN concep també com una amenaça per a la seguretat global.

Elaboració pròpia a partir de dades de Frontex, el Ministeri de l'Interior de l'Estat espanyol, i el Ministeri de Defensa italià (Ministerio della Difesa (n.d))

(1) 9 milions per mes en un any, Human Rights Watch (17-09-14), (2) Ministerio della Difesa (n.d), (3) European Council on Refugees and Exiles (ECRE) (24-10-14), (4) Amnistia Internacional (31-10-14), (5) Frontex (26-3-11), (6) Frontex (23-4-15), (8) Frontex (26-5-15), (9) Taylor Adam (20-4-15), (10) Frontex (17-12-15), (11) (12) Guardia Civil (1-8-16) (13) Ministerio del Interior de España (27-7-17), (14) Frontex (22-2-11), (15) Frontex (25-2-11), (16) Frontex (10-10-16), (17) Frontex (23-4-15), (18) Ministerio del Interior español (2018), (19) Frontex (13-12-16) (20) Departamento de Seguridad Nacional del Estado Español (2018)

Notes:

"(a) Framework of European Patrols Network (EPN): es tracta d'un concepte de seguretat fronterera regional permanent que permet la sincronització de les mesures nacionals dels Estats membres i la seva integració a les activitats europees conjuntes i amb Frontex. Junta activitats ja existents dels Estats amb reforços i coordinació de la UE. És la primera vegada que es desplega un sistema de vigilància de fronteres marítimes de la UE. La primera fase es desenvolupa al Mediterrani i a l'Atlàntic. En una segona fase es desplega una part més organitzativa en la qual els Centres de Coordinació Nacional de cada Estat són clau, compartiran informació i es coordinessin al seu torn amb Frontex.

"(b) Centres de Coordinació Nacionals (CCN): l'eix de coordinació del programa de vigilància de les fronteres europees. EURO5UR, són la xarxa de Centres Nacionals de Coordinació (CCN). Cada estat membre estableix un CCN, que agrupa a les autoritats responsables del control fronterer en un Estat membre en concret. Les seves funcions són les de coordinar les activitats de vigilància fronterera a nivell nacional i servir com un centre per a l'intercanvi d'informació, la qual recopilen a nivell nacional i local. Tota aquesta informació es comparteix amb la resta d'Estat membres i amb Frontex.

En conclusió, de les principals operacions realitzades al Mediterrani, cap ha tingut un mandat únic i específic de rescat de persones, sinó de persecució de crims relacionats amb l'espai fronterer. Les operacions analitzades converteixen en pràctica la narrativa securitària duta a terme per la Unió Europea i els seus estats membre. El fet que una organització militar com l'OTAN participi de forma coordinada (Operació Sofia) amb Frontex, és un avenç cap a la militarització de la gestió dels fluxos migratoris. S'obvia completament que l'assistència i el rescat de persones pugui efectuar-se per una flota civil amb mitjans per assistir a les persones, separant-les de les operacions que es realitzen contra els criminals. Per tant, la securització i militarització de les operacions al Mediterrani és evident.

A més, les intervencions militars tenen com un dels seus objectius interceptar els vaixells que utilitzen les màfies que mobilitzen a les persones refugiades i migrants i destruir-los (EUNAVFORMED Sophia, 2015), en conseqüència, les màfies utilitzen cada vegada mitjans més barats, substituint els grans vaixells per llanxes tipus zòdiac, fet que fa el trajecte més perillós.

4. MURS VIRTUALS

4.1 MURS VIRTUALS I SISTEMES DE VIGILÀNCIA

L'expansió dels sistemes de control, vigilància, anàlisi i recollida de dades és part fonamental en les polítiques de gestió de fronteres i és part del model de construcció de l'Europa Fortalesa. Quan parlem de fronteres virtuals ens referim als sistemes de vigilància que es despleguen i que normalment acompanyen i reforcen les barreres físiques i les funcions dels agents de fronteres. Aquests sistemes formen part de l'expansió de sistemes tecnològics per al tractament i gestió dels fluxos migratoris i del moviment de les persones. L'anomenada tecnològització de la immigració, que és part essencial també de les polítiques de securització. També podem parlar d'una tecnològització de la seguretat, és a dir, subordinar la nostra seguretat a la tecnologia. La detecció de dades biomètriques serà una de les característiques d'alguns d'aquests sistemes.

El 7 de març del 2017, el Consell Europeu adopta un nou Reglament que modifica el Codi de fronteres Schengen per reforçar els controls fronterers (Unió Europea, 2016), a més s'obliga als estats membres a realitzar i aplicar controls sistemàtics a les seves fronteres i a verificar les dades a les bases de dades que desenvolupa la Unió Europea.

EU-LISA (Agència Europea per a la Gestió Operativa de Sistemes Informàtics de Gran Magnitud a l'Espai de Llibertat, Seguretat i Justícia)

L'Agència EU-LISA va entrar en funcionament l'any 2012 i serà una Agència clau en la gestió de fronteres virtuals, ja que serà l'encarregada de la gestió d'alguns dels principals sistemes informàtics relacionats amb el control de fronteres i de moviment que s'analitzen més endavant: el Sistema d'Informació de Visats (VIS), el Sistema d'Informació de Schengen (SIS II) i el sistema d'emmagatzemament de dades EURODAC. L'Agència EU-LISA aplica el tractament, acumulació, vigilància i control de dades a gran escala.

Segons la pròpia Agència, ara el moviment de les persones també constitueix un factor de risc i una amenaça per a la seguretat que ha de ser rastrejat i monitoritzat. Podem parlar no només de securització dels moviments migratoris, sinó de la securització de tots els moviments de les persones. Com s'exposa a la descripció de l'Agència segons paraules de la Unió Europea:

"EU-LISA contribueix a garantir que els europeus puguin desplaçar-se lliurement per la UE sense que això afecti a la seguretat d'Europa" (Unió Europea, 2017).

4.2 SISTEMES DE CONTROL I EMMAGATZEMATGE DE DADES DELS MOVIMENTS A TRAVÉS DE LES FRONTERES

A continuació, s'introdueix una breu anàlisi dels principals sistemes de control del moviment tecnològics, que conformen les fronteres virtuals, impulsats per la Unió Europea i implementats pels estats membres. Aquests sistemes es basaran en el control del moviment de les persones, i l'emmagatzemament de les dades per a poder analitzar-los conforme a algorismes, d'aquesta forma, es pretén poder avaluar el risc que comporta una persona per a la Unió Europea.

També s'implementen sistemes perquè el trànsit de determinades persones considerades "segures" pugui realitzar-se de forma més fàcil i ràpida.

■ **EURODAC:** L'EURODAC és un sistema de control de documents d'identitat centralitzat, introduït a la Unió Europea al 1993. És el primer sistema dins de la UE que emmagatzema en un banc les empremtes dactilars i altres dades biomètriques. Serveix per identificar als demandants d'asil i persones interceptades sense documentació a les fronteres

exterior, però també si una persona que ha entrat i demana asil, ha entrat de forma considerada "irregular".

■ **VIS (Sistema d'Informació de Visats):** El Sistema d'Informació de Visats aprovat l'any 2008 registra totes les peticions de visat per a entrar a l'espai Schengen de la Unió Europea, i aquestes es posen a disposició dels cossos de seguretat, funciona també amb dades biomètriques. La idea del VIS és detectar possibles amenaces, de nou dins d'un marc de securització global on s'amplien les amenaces als estats, i on la procedència determina en molts casos l'amenaça. També permet rebutjar el visat per a persones que no compleixin els requisits sol·licitats pels estats membres.

■ **SIS II (Sistema d'Informació de Schengen):** La segona generació del SIS és el SIS II que s'implementa al 2013, i és el Sistema d'Informació de Schengen que s'encarrega de controlar l'accés de totes les persones que vulguin entrar a l'espai Schengen. Inicialment es va concebre com una eina per a la seguretat dels estats membres mitjançant el control del moviment de les persones a través de les fronteres, però després se li van afegir funcions d'investigació, on un cos de seguretat fronterer pot fer saltar una alarma segons el perfil de la persona que entra a l'espai Schengen.

■ **SISTEMA SMART BORDERS:** Al febrer del 2013, la Comissió Europea proposa un paquet de mesures per al control de les fronteres anomenat *Smart Borders* que planteja establir un sistema d'Entrades i Sortides (SES) (Entry/Exit System), i el Programa de Registre de Viatgers PRV (Registered Traveller Programme). Procediments de control de fronteres que pretenien ser més ràpids, coordinats i que apliquessin les noves tecnologies com les dades biomètriques a tot l'espai Schengen.

■ **SES (Sistema d'Entrades i Sortides):** El sistema controla el moment i el lloc d'entrada i sortida de totes les persones nacionals i de tercers països. Serveix també per a controlar la duració i el compliment de les entrades breus autoritzades, i davant un incompliment farà saltar les alarmes als estats membres. Substitueix el segell del passaport i en el seu lloc es recopilen dades biomètriques com empremtes dactilars i registres facials, que després passaran a ser emmagatzemats per l'Agència EU-LISA.

■ **PRV (Registre de Viatgers):** Amb aquest sistema s'afina el control i s'estableixen tipologies de persones que viatgen i es mouen a través de les fronteres de l'espai Schengen. Una categoria és la de viatgers freqüents als quals se'ls facilita el control del seu moviment a través de les fron-

teres, però després d'un cribratge previ sobre els seus antecedents i el seu perfil. D'aquesta manera hi ha viatgers que poden moure's més ràpidament entre els llocs de control, establint categories i jerarquies en el moviment de les persones.

■ **SEIAV (Sistema europeu d'Informació i Autorització de Viatges) ETIAS per les seves sigles en anglès:** Es tracta d'un sistema electrònic per a visitants de països que no necessiten visat per entrar a l'espai Schengen. El programa sotmet a la persona sol·licitant a un control detallat, que serà gestionat per Frontex. El sistema es va proposar a la Comissió Europea al 2016 i s'aprova la seva creació al Consell Europeu al 2017 (Parlament Europeu, 2016), en paraules del president Jean-Claude Juncker: "D'aquesta manera sabrem qui està viatjant a Europa inclús abans que hi arribi" (Comissió Europea, 2016). S'expandeixen els sistemes de control més enllà i abans de travessar les fronteres. S'espera que el sistema estigui llest al 2020. De nou, apareix la mobilitat de les persones com una amenaça per a la seguretat de la Unió Europea: "ETIAS s'assegura que aquestes persones no suposin un risc per a la seguretat" (Schengen Visa Info, 2017).

■ **DVPR (Documents de Viatge Perduts o Robats) SLTD per les seves sigles en anglès:** És el sistema de base de dades de la INTERPOL per a documents de viatge perduts i robats, creada al 2002 arran dels atacs de l'11-S (igual que el sistema I-Checkit).

■ **Sistema I-Checkit:** El sistema es desenvolupa l'any 2002 per la Interpol després dels atacs de l'11-S per a millorar la seguretat aèria. Involucra altres sectors de la societat com les aerolínies o la indústria marítima, com a agents de seguretat fronterera. Els responsables de seguretat podran utilitzar la base de dades per a detectar documents robats o perduts disponibles a la base de dades de la Interpol. Els estats deleguen part de la seva seguretat en agents externs, la qual cosa és part de les polítiques de seguretat del paradigma de la securització (Aziz Z, 2013).

Com a conclusió podem afirmar que s'estableix una clara securització del moviment de les persones, que és considerat una activitat sospitosa i una amenaça. Per dur a terme aquest control es produeix una expansió dels sistemes de vigilància i control dels espais fronterers. Però aquests sistemes no s'implementen només per controlar les persones refugiades i migrades, tenen també un impacte en la societat en general. Tots som vigilats i controlats en el nostre pas

per les fronteres, i els nostres moviments són compartits entre diversos agents, arxivats i analitzats en una base de dades. Hi ha un desenvolupament de la tecnologia que permet la recollida de dades biomètriques, que permeten que la nostra personalitat sigui identificable mitjançant els nostres trets i característiques físiques. S'expandeix la seguretat basada en la vigilància.

Aquests sistemes estableixen jerarquies en el moviment de les persones, des del nivell de control fins a la rapidesa amb la qual es permet a les persones moure's entre territoris. Per tant, no només es controla el moviment, també s'estableixen més o menys facilitats per a moure's en l'espai en base als riscos que aquesta persona pugui significar per al sistema (per aspectes com en lloc de procedència, països visitats prèviament, militància política i activisme, entre d'altres).

4.3 SISTEMA DE VIGILÀNCIA DELS ESPAIS FRONTERERS: EUROSUR

A més de desenvolupar sistemes de control, registre i monitorització dels moviments a través de les fronteres, també s'estableixen sistemes de vigilància l'objectiu principal dels quals és monitoritzar les fronteres exteriors per interceptar els crims de l'espai fronterer, entre ells interceptar a les persones que intenten arribar a sòl europeu.

EUROSUR (Sistema Europeu de Vigilància de Fronteres)

EUROSUR és un programa de control i vigilància integral per a les fronteres exteriors marítimes del sud europeu que va ser inaugurat a Varsòvia a la seu de Frontex a finals del 2013, i que ha estat implementat abans a l'Estat espanyol. Es tracta d'un sistema de control, vigilància i informació compartit en temps real enfocat a la migració. El SIVE (Sistema Integrat de Vigilància Exterior) de l'Estat espanyol i el programa SBInet de la frontera d'Estat Units amb Mèxic (Duez, 2014), han servit de referència per crear EUROSUR.

Principalment es basa en la vigilància coordinada per la frontera sud-est europea, per la qual els estats membres hauran de crear centres de coordinació al seu territori, fet que no es fàcil d'aconseguir per a tots els estats, tot i que la Unió Europea ajuda en el finançament. Aquests centres de coordinació nacional estaran connectats entre ells i amb Frontex, que també incorpora informació d'altres programes desenvolupats en altres estats, com pot ser el sistema

de vigilància SIVE espanyol. El control d'EUROSUR, per exemple, a l'Estat espanyol, és dut a terme per la Guàrdia Civil, on participen altres actors en rols secundaris com l'exèrcit i la policia nacional (Andersson, 2016).

A la pràctica també suposa ampliar els controls de migració a territori africà per a interceptar la immigració abans que arribi a Europa. EUROSUR s'ha anat estenent amb l'aprovació de la Comissió Europea a altres fronteres terrestres.

La creació del programa EUROSUR per part de la Comissió Europea, ve també amb el discurs contradictori que ha desenvolupat al voltant de la migració, un discurs humanitari, però alhora securitari, on s'estableix la immigració com una amenaça que s'ha d'interceptar abans que arribi al territori d'un Estat membre, i on s'equipara la immigració amb altres amenaces i crims tradicionals (Parlament Europeu, 2013).

En definitiva, a principis del segle XXI es desenvolupen cada cop més sistemes de control del moviment en l'espai fronterer. El programa EUROSUR és reflex de la voluntat política d'expandir aquests sistemes de vigilància i control.

CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

CONCLUSIONS

Els països de la Unió Europea estan gestionant els fluxos migratoris i els moviments de persones desplaçades per la força mitjançant l'aixecament de murs, el tancament de les fronteres, la vigilància, la securització i la suspensió de la lliure circulació de les persones.

Totes aquestes polítiques han estat legitimades i reforçades per un augment de les polítiques racistes i xenòfobes, consolidant la violència estructural que tracta les persones com a éssers il·legals i amenaces a la nostra seguretat.

Enlloc de prioritzar mètodes humanitaris en l'abordatge dels fluxos migratoris i d'adreçar els problemes estructurals de violència global i desigualtat econòmica, els països de la Unió Europea han escollit aixecar murs socials, polítics i físics argumentant que així protegeixen el territori europeu de la inseguretat i el terror.

El resultat n'és la consolidació de l'Europa Fortalesa formada per fronteres exteriors reforçades i la construcció de murs físics i virtuals al llarg d'Europa i dels seus països veïns. Una fortalesa aixecada sobre estructures de racisme i desigualtat, on la lliure circulació es considera sospitosa i on l'"altre" constitueix una amenaça. Tot això suposa una tendència inquietant que en l'entorn polític actual sembla imparable. Els murs poden ser fàcilment construïts i políticament convenients d'erigir, però un futur per a Europa basat en l'existència de murs és, en definitiva, un futur inhumà i desolador que només serveix els interessos econòmics i polítics d'uns pocs. Necessitem un futur esperançador en el qual cap persona es consideri il·legal i on els recursos es reparteixen de manera equitativa.

RECOMANACIONS

- Els governs haurien de revertir les polítiques que ens porten a emmurallar-nos i a defensar la fortalesa en què viuen les persones privilegiades i segures com a solució als problemes de seguretat globals.
- Els partits polítics i els governs han d'obrir un debat que inclogui a la societat civil sobre el model de seguretat que volem, i abandonar les doctrines securitàries que ens porten a abordar temes socials amb instruments policials, militars i de control social. És necessari obrir un nou debat social sobre la seguretat que tracti els assumptes socials i humanitaris des del marc de la seguretat humana.
- La Unió Europea i els estats membres haurien de fer de l'espai fronterer un lloc de trobada i coneixement mutu, com hauria de ser l'espai Schengen.
- L'ús d'una agència militaritzada com Frontex per a gestionar la qüestió migratòria al Mediterrani augmenta el risc i sofriment de les persones migrants. La Unió Europea hauria de reduir el paper de Frontex i crear una agència humanitària europea no militaritzada, centrada en el rescat de persones, amb recursos i personal civil especialitzat en ajuda humanitària per a les persones refugiades i migrades, o confiar tals tasques a agències i organitzacions humanitàries especialitzades.
- Estudiar amb rigor, des de la societat civil i els partits polítics, les causes estructurals que fan que 68,5 milions de persones hagin de fugir a la força de casa seva, amb la finalitat d'aplicar polítiques de prevenció basades en la justícia econòmica global i la prevenció de la guerra i els conflictes armats.

- Les institucions públiques haurien de reforçar i implementar campanyes de prevenció del racisme i la xenofòbia, amb la implicació del sistema educatiu a tots els nivells, impulsant una educació basada en els drets humans. Per avançar amb la convivència i el respecte mutu en tots els espais en la societat.
- Els governs haurien de facilitar i dotar de recursos i expandir la possibilitat de realitzar les peticions d'asil en el lloc d'origen, per estalviar en costos i vides humanes, tot i que aquesta no és una solució aplicable a països amb conflictes que han destruït les seves estructures d'Estat, per a les quals s'haurien de trobar altres vies de sol·licitud d'asil.
- Els partits polítics haurien de demostrar i exercir coherència programàtica en el marc dels drets fonamentals i fundacionals que la Unió Europea diu defensar, sense caure en la trampa de l'electoralisme.
- Els partits polítics, les institucions públiques i els governs no haurien de permetre que el discurs racista de l'extrema dreta tingui influència en les polítiques migratòries que vulneren els drets bàsics de les persones.
- La societat civil i els moviments socials han de continuar impulsant accions que confrontin la narrativa conservadora i ultraconservadora, construint alternatives basades en la trobada, la convivència i la cultura de pau. Una gran eina per a això pot ser l'ús de dades reals per part de la societat civil en matèria d'immigració per, precisament, desmentir discursos i prejudicis xenòfobs que sempre es tenen sobre la població migrant.

En definitiva, s'imposen els sistemes militaritzats de "seguretat", creant murs mentals i físics, desviant l'atenció i deixant d'enfrontar els problemes reals, la violència i la desigualtat de les persones, propiciant el negoci d'un complex industrial de seguretat al qual se li han concedit més espais d'influència que a les organitzacions que defensen els drets humans.

Si volem avançar com a societat cap al respecte, l'acollida, la convivència i la protecció dels drets humans hem d'acollir a les persones que truquen a la nostra porta, perquè no hi ha una altra alternativa viable. Necessitem als missatgers de les polítiques internacionals que estan generant més violència, inseguretat i desigualtat econòmica, per a què puguin explicar l'impacte d'aquestes polítiques a la seva societat i poder analitzar, en profunditat, què fa falta canviar.

Quants més murs construïm més difícils seran d'enderrocar, més ens allunyarem els uns dels altres. Ens sentim més segurs en una fortalesa? Volem viure en un món envoltat de murs? Ara més que mai les persones desplaçades porten amb elles un missatge

esfereïdor: cada vegada més persones fugen de la violència i la desigualtat econòmica global. Emmurallar-nos és no permetre que el missatge ens arribi i per tant no mobilitzar-nos per canviar la situació.

BIBLIOGRAFIA

- ACNUR (2017) Border fences and internal border controls in Europe [El línea] Disponible a: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/55249>
- ACNUR (2017) *Tendencias Globales 2017*. Disponible a: <http://www.unhcr.org/globaltrends2017/>
- ACNUR (2018) *Los datos de refugiados en 2017 continúan una tendencia de 5 años de aumento en el desplazamiento en el mundo*. [En línea] Disponible a: <https://eacnur.org/es/actualidad/noticias/emergencias/datos-de-refugiados-2017-685-millones-de-personas-forzadas-huir>.
- AFP (15-10-15) *Refugee crisis: Hungary completes fence with Croatia border to stem daily influx of migrants*. The Telegraph, Sección Europe [En línea] Disponible a: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/hungary/11934232/Refugee-crisis-Hungary-completes-fence-with-Croatia-border-to-stem-daily-influx-of-migrants.html>
- Agencia Europea de la Guardia de Fronteras y Costas (Frontex) (2017) Página oficial [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/>
- Akkerman, Mark (2018) *Expanding the Fortress*. Transnational Institute [En línea] Disponible a: https://www.tni.org/files/publication-downloads/expanding_the_fortress_-_1.6_may_11.pdf
- Alscher, Stefan. (2005) *Knocking at the Doors of "Fortress Europe": Migration and Border Control in Southern Spain and Eastern Poland*. Working Papers, 126. The Center for Comparative Immigration Studies University of California, San Diego
- Amnistía Internacional (14-6-18) *España: declaraciones sobre las concertinas en Ceuta y Melilla* [En línea] Disponible a: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/espana-declaraciones-sobre-las-concertinas-en-ceuta-y-melilla/>
- _____ (31-10-14) *Tritón no sustituye a Mare Nostrum a la hora de salvar vidas* [En línea] Disponible a: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/triton-no-sustituye-a-mare-nostrum-a-la-hora-de-salvar-vidas/>
- Andersson, R. (2016) *Hardwiring the frontier? The politics of security technology in Europe's "fight against illegal migration"*. Security Dialogue, 47(1), 22–39. <https://doi.org/10.1177/0967010615606044>
- AP (11-11-15) *Refugee crisis: Slovenia begins erecting razor-wire fence on Croatian border to keep out migrants*. The Telegraph, Sección Europe [En línea] Disponible a: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/slovenia/11988291/Refugee-crisis-Slovenia-begins-erecting-razor-wire-fence-on-Croatian-border-to-keep-out-migrants.html>
- AsktheEU, Frontex, *Annual Brief 2015*, [En línea] Disponible a: <https://www.asktheeu.org/en/request/2541/response/9192/attach/3/Annual%20Brief%202016%20With%20Top10%20v2%20A4.pdf>
- Associated Press (6-1-12) *Greece to Build Border Fence to Deter Illegal Immigrants*. The New York Times, [En línea] Disponible a: <https://www.nytimes.com/2012/02/07/world/europe/greece-to-build-fence-on-turkish-border-to-curb-illegal-immigrants.html>
- Austria streamlines Slovenia border to process refugees (22-1-16) DW , Sección World [En línea] Disponible a: <https://www.dw.com/en/austria-streamlines-slovenia-border-to-process-refugees/a-18999606>
- Aziz Z. Huq (2013) *The Social Production of National Security*, 98 Cornell L. Rev. 637. p.639. [En línea] [Disponible a] <http://scholarship.law.cornell.edu/clr/vol98/iss3/3>
- Bauman, Zygmunt (2016) *Extraños llamando a la puerta*, Ed. Paidós

- *Calais migrants: Work to start on UK-funded wall* (7-9-16) BBC, Sección Politics [En línea] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-37294187>
- Belarús, gobierno de. (2017) *Belarus comments on Latvia's plans to build fence along common border*. [En línea] Disponible a: http://www.belarus.by/en/government/events/belarus-comments-on-latvias-plans-to-build-fence-along-common-border_i_0000054065.html
- _____ (2015) *Belarus government told to respond to export barriers*[En línea] Disponible a: http://www.belarus.by/en/government/events/belarus-government-told-to-respond-to-export-barriers_i_0000023154.html
- Boztas, Senay (23-1-2017) *Dutch prime minister warns migrants to 'be normal or be gone', as he fends off populist Geert Wilders in bitter election fight*. *The Telegraph* [En línea] Disponible a: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/23/dutch-prime-minister-warns-migrants-normal-gone-fends-populist/>
- *Calais migrants: How is the UK-France border policed?* (3-3-16). BBC, Sección UK, Politics [En línea] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/uk-33267137>
- *Calais migrants: Work to start on UK-funded wall* (7-9-16) BBC, Sección [En línea] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-37294187>
- Calais Research (n.d.) *Funding the Border* [En línea] Disponible a: <https://calaisresearch.noblogs.org/finances/>
- Comisión Europea (2015) *Agreement establishing the 'European Union Emergency Trust Fund for stability and addressing root causes of irregular migration and displaced persons in Africa, and its internal rules*. Disponible a: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/annexe-1-c-2015-7293-20151020_en.pdf
- _____ (2016) *Security Union: Commission proposes a European Travel Information and Authorisation System*[En línea] Disponible a: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3674_en.htm
- _____ (2016) *Comunicación de la Comisión al Parlamento Europeo, al Consejo Europeo, al Consejo y al Banco Europeo de Inversiones sobre la creación de un Nuevo Marco de Asociación con Terceros Países en el contexto de la Agenda Europea de Migración*. Disponible a: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0385&from=EN>
- _____ (2016) *Comunicación de la Comisión al Parlamento Europeo, al Consejo, al Comité Económico y Social Europeo y al Comité de las Regiones. Una Agenda Europea de Migración*. Disponible a: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/es/txt/pdf/?uri=celex:52015dc0240&from=en>
- _____ (2017) *Remarks by Commissioner Avramopoulos at the European Security, Borders and Migration Conference by Forum Europe* [En línea] Consultado en: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/20142019/avramopoulos/announcements/remarks-commissioner-avramopoulos-european-security-borders-and-migration-conference-forum-europe_en
- _____ (2017) *Report from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council. Fourth progress Report on the Partnership Framework with Third Countries under the European Agenda on Migration*. Disponible a: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/4th_progress_report_partnership_framework_with_third_countries_under_european_agenda_on_migration.pdf
- _____ (n.d.) *Security: Horizon 2020* [En línea] Disponible a: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/area/security>

- _____ (n.d) *The European Security Research and Innovation Forum (ESRIF) - Public-Private Dialogue in Security Research* [En línea] Disponible a: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-07-346_en.htm
- _____ (2016) sobre la creación de un nuevo Marco de Asociación con terceros países en el contexto de la Agenda Europea de Migración [En línea] Disponible a: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0385&from=EN>
- _____ *Member States' notifications of the temporary reintroduction of border control at internal borders pursuant to Article 25 et seq. of the Schengen Borders Code* [En línea] Disponible a: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control/docs/ms_notifications_-_reintroduction_of_border_control_en.pdf
- _____ *Temporary Reintroduction of Border Control* [En línea] Disponible a: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control_en
- Consejo Europeo (2004) *Reglamento (CE) N.º 2007/2004 del Consejo Artículo 3 punto, Artículo 4, Artículo 29* [En línea] Disponible a: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004R2007:20070820:ES:PDF>
- _____ (2016) *Implementation Plan on Security and Defence* [En línea] Disponible a: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_implementation_plan_st14392.en16_0.pdf
- _____ (2018) *Antigua República Yugoslava de Macedonia* [En línea] Disponible a: <http://www.consilium.europa.eu/es/policies/enlargement/former-yugoslav-republic-macedonia/>
- *Construction of fence at Bulgaria-Turkey border completed: Tsvetan Tsvetanov* (6-11-17) BNG, Sección News [En línea] Disponible a: <http://bnr.bg/en/post/100840990/construction-of-fence-at-bulgaria-turkey-border-completed-tsvetan-tsvetanov>
- Dearden, Lizzie (17-4-2017) *French elections: Marine Le Pen vows to suspend immigration to 'protect France'*. *The Independent*, Sección Europe [En línea] Disponible a: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/french-elections-latest-marine-le-pen-immigration-suspend-protect-france-borders-front-national-fn-a7689326.html>
- Dede, Orhan (2011) *EU's Test with Racism and Xenophobia. BiLGESAM* [En línea] Disponible a: <http://www.bilgesam.org/en/incele/974/-eu%E2%80%99s-test-with-racism-and-xenophobia/#.WwMZlsguBsM>
- Departamento de Seguridad Nacional del Estado Español (2018) *La Unión Europea amplía la Operación EUNAVFOR MED SOPHIA hasta el 31 de diciembre de 2018* [En línea] Disponible: <http://www.dsn.gob.es/es/actualidad/sala-prensa/uni%C3%B3n-europea-ampl%C3%ADa-operaci%C3%B3n-eunavfor-med-sophia-hasta-31-diciembre-2018>
- Dunai, Marton (2-2-17) *Hungary builds new high-tech border fence - with few migrants in sight* Reuters, Sección World News [En línea] Disponible a: <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-hungary-fence/hungary-builds-new-high-tech-border-fence-with-few-migrants-in-sight-idUSKBN1692MH>
- Economist, The (2015) *Boundary walls and fences worldwide* [En línea] Disponible a: <http://infographics.economist.com/2015/fences/>
- Estonia 'plans Russia border fence' amid Ukraine tensions (28-8-16) BBC, Sección Europe [En línea] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34085926>

- *Estonia mulls applying for EU co-financing of border fence construction* (16.02.2018) Financial Observer, Sección Recent News [En línea] Disponible a: <https://financialobserver.eu/recent-news/estonia-mulls-applying-for-eu-co-financing-of-border-fence-construction/>
- EUNAVFORMED Sophia (2015) *Mandato* [En línea] Disponible a: http://www.defensa.gob.es/misiones/en_exterior/actuales/listado/eunavformed.html
- Eurobarometer ,Special 113 (1997) *Racism and Xenophobia : Human rights and immigration in the European Union* [En línea] Disponible a: https://www.europeandataportal.eu/data/en/dataset/http-ec-europa-eu-public_opinion-archives-eb_special_120_100_en-htm113
- Eurobarometer, Special 437 (2015) *Discrimination in the EU in 2015* [En línea] Disponible a: https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/S2077_83_4_437_ENG
- European Concil on Refugees and Exilies (ECRE) (24-10-14) *ECRE & UNHCR concerned over ending of Mare Nostrum without European rescue initiative to replace it* [En línea] Disponible a: <https://www.ecre.org/ecre-a-unhcr-concerned-over-ending-of-mare-nostrum-without-european-rescue-initiative-to-replace-it/>
- European Union, Official Journal (2005) *Establishing the European Security Research Advisory Board* [En línea] Disponible a: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32005D0516>
- *Fence on Lithuania-Kaliningrad border to be completed Wednesday* (20-12-17). DELFI [En línea] Disponible a: <https://en.delfi.lt/lithuania/defence/fence-on-lithuania-kaliningrad-border-to-be-completed-wednesday.d?id=76695505>
- Forès, Laia (3-7-2018) *Àustria amenaça amb tancar la frontera sud per frenar els refugiats* [En línea] Disponible a: https://www.ara.cat/internacional/Austria-segellar-Italia-Alemanya-controlar_0_2044595710.html
- Frontex (2017) *Migratory Routes* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes/eastern-borders-route/>
- _____ (3-2-2009) *Working Arrangement with the FYR of Macedonia Concluded* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/working-arrangement-with-the-fyr-of-macedonia-concluded-10iaEG>
- _____ Budget (2005-2017) [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/about-frontex/key-documents/?category=budget>
- _____ (26-3-11) *Update to Joint Operation Poseidon 2011* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/update-to-joint-operation-poseidon-2011-jzFfWV>
- _____ (3-3-11) *RABIT Operation 2010 Ends, Replaced By JO Poseidon 2011* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/rabit-operation-2010-ends-replaced-by-jo-poseidon-2011-ia6Kaq>
- _____ (23-4-15) *Frontex welcomes pledges to boost operations Triton and Poseidon* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/frontex-welcomes-pledges-to-boost-operations-triton-and-poseidon-U6vDFW>
- _____ (26-5-15) *Frontex expands its Joint Operation Triton* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/frontex-expands-its-joint-operation-triton-udpbHP>
- _____ (17-12-15) *Frontex and Greece agree on operational plan for Poseidon Rapid Intervention* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/frontex-and-greece-agree-on-operational-plan-for-poseidon-rapid-intervention-yiSxga>

- _____ (22-2-11) *Hermes 2011 running* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/hermes-2011-running-T7bJgL>
- _____ (25-2-11) *Frontex Guest Officers Sent to Work in Italy* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/frontex-guest-officers-sent-to-work-in-italy-URXwEO>
- _____ (10-10-16) *Joint Operation Triton (Italy)* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/focus/joint-operation-triton-italy--ekKaes>
- _____ (23-4-15) *Frontex welcomes pledges to boost operations Triton and Poseidon* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/frontex-welcomes-pledges-to-boost-operations-triton-and-poseidon-U6vDFW>
- _____ (13-12-16) *Frontex helps train Libyan Coast Guard* [En línea] Disponible a: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/frontex-helps-train-libyan-coast-guard-zxRCnE>
- Galpin, Richard (12-2-16) *Second fence under construction at Macedonia-Greece border. BBC, Sección Europe* [En línea] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-35564444/second-fence-under-construction-at-macedonia-greece-border>
- 'Great Estonian Wall.' *Country decides to cut itself off from Russia ... with 2.5-meter fence* (17-3-16) RT, Sección World News [En línea] Disponible a: <https://www.rt.com/news/336000-estonia-russia-border-wall/>
- Gobierno de Bulgaria (21-9-13) *Angel Naydenov: We are toughening the border regime* [En línea] Disponible a: <http://old.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0137&n=19&g=>
- Gobierno de España *Página oficial* [En línea] Disponible a: http://www.defensa.gob.es/misiones/en_exterior/
- Gobierno de Estonia, *Página oficial* (2-6-16) *News in picture: The members of the Government visited the south-eastern border* [En línea] Disponible a: <https://www.valitsus.ee/en/news/news-picture-members-government-visited-south-eastern-border>
- Gobierno de Hungría, *Página oficial* (4-10-17) *We would rather help Romania protect its eastern border than build a fence along the Hungarian-Romanian border* [En línea] Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/news/we-would-rather-help-romania-protect-its-eastern-border-than-build-a-fence-along-the-hungarian-romanian-border>
- _____ (7-6-16) *Austria's procedure on the Austrian-Hungarian border is unnecessary* [En línea] Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade/news/austria-s-procedure-on-the-austrian-hungarian-border-is-unnecessary>
- _____ (12-11-15) *We are ready to protect Hungarian-Romanian border* [En línea] Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/we-are-ready-to-protect-hungarian-romanian-border>
- _____ (4-9-17) *We continue to expect Brussels to pay* [En línea] Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/cabinet-office-of-the-prime-minister/news/we-continue-to-expect-brussels-to-pay>
- _____ (9-11-15) *There are already 3,800 soldiers at the southern border* [En línea] Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-defence/news/there-are-already-3-800-soldiers-at-the-southern-border>

- _____ (17-10-15) *Hungarian-Croatian green border has been closed*
[En línia] Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/hungarian-croatian-green-border-has-been-closed>
- _____ (20-9-17) *There can be no successful border security without the technical border system*
[En línia] Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/news/there-can-be-no-successful-border-security-without-the-technical-border-system>
- _____ (22-7-15) *Two types of border fence to be built on Serbian-Hungarian border* [En línia]
Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/two-types-of-border-fence-to-be-built-on-serbian-hungarian-border>
- _____ (8-1-17) *Border protection base of Hungarian Defence Forces completed in Kelebia* [En línia]
Disponible a: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-defence/news/border-protection-base-of-hungarian-defence-forces-completed-in-kelebia>
- Gobierno del Reino Unido, Página oficial (31-7-15) *Calais COBR meeting 31 July 2015: statement* [En línia]
Disponible a: <https://www.gov.uk/government/news/calais-cobr-meeting-31-july-2015-statement>
- _____ (3-3-16) *Further joint action between UK and France in Calais region* [En línia] Disponible a: <https://www.gov.uk/government/news/further-joint-action-between-uk-and-france-in-calais-region>
- _____ (31-7-15) *PM call with President Hollande on Calais: statement* [En línia] Disponible a: <https://www.gov.uk/government/news/pm-call-with-president-hollande-on-calais-statement>
- Gobierno de Macedonia, Página oficial (23-11-15) *Prime Minsiter Gruevski and Preident Tusk discussed the refugee crisis* [En línia] Disponible a: <http://vlada.mk/node/11465?ln=en-gb>
- Gobierno de Noruega (n.d) Página oficial *proporcionar medidas de seguridad en la estación fronteriza Storskog-Nytt sikkerhetstiltak ved Storskog grensestasjon*[En línia] Disponible a: Usar traductor: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nytt-sikkerhetstiltak-ved-storskog-grensestasjon/id2498661/>
- *Greece plans Turkey border fence to tackle migration* (4-1-11) BBC, Sección Europe [En línia] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/world-europe-12109595>
- Guardia Civil (1-8-16) *El Director General de la Guardia Civil presenta las operaciones EPN-INDALO y EPN-HERA 2016* [En línia] Disponible a: <http://www.guardiacivil.es/ga/prensa/noticias/5887.html>
- Hall, Melanie (13-12-15) *Austria's border fence could have 800-yard gap as local winemakers make a stand*. The Telegraph, Sección Europe [En línia] Disponible a: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/austria/12048224/Austrias-border-fence-could-have-800-yard-gap-as-local-winemakers-make-a-stand.html>
- Herrera, Manuel (9-2-2017) *Eslovaquia: un muro para apartar a los gitanos*. 5W, Sección Europa [En línia]
Disponible a: <https://www.revista5w.com/why/eslovaquia-un-muro-apartar-los-gitanos>
- Heyman, J. (2012). *Capitalism and US policy at the Mexican border*. Dialectical Anthropology, 36(3), 263–277. <https://doi.org/10.1007/s10624-012-9274-x>
- Holly Ellyatt (6-6-2018) *'Pack your bags,' Italy's new leaders tell 500,000 illegal migrants — but it'll cost them*, CNBC, [En línia] Disponible a: <https://www.cnn.com/2018/06/04/pack-your-bags-italys-new-leaders-tell-500000-illegal-migrants--but-itll-cost-them.html>

- Human Rights Watch (17-09-14) *The EU Must Take More Responsibility for the Migrants Risking Their Lives to Reach Italy* [En línia] Disponible a: <https://www.hrw.org/news/2014/09/17/eu-must-take-more-responsibility-migrants-risking-their-lives-reach-italy>
- Institute for Security Studies, European Unión (2016), *Report of the Group of Personalities on the Preparatory Action for CSDP-related research* [En línia] Disponible a: <https://www.iss.europa.eu/content/report-group-personalities-preparatory-action-csdp-related-research>
- *Italy ran an operation that saved thousand of migrants* (20-4-15) The Washington Post [En línia] Disponible a: https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2fnews%2fworldviews%2fwfp%2f2015%2f04%2f20%2fitaly-ran-an-operation-that-save-thousands-of-migrants-from-drowning-in-the-mediterranean-why-did-it-stop%2&utm_term=.c00b76905b3a
- JAKEŠEVIĆ, R., & TATALOVIĆ, S. (2016). *Securitization (and De-securitisation) of the European Refugee Crisis: Croatia in the Regional Context*. *Teorija in Praksa*, 53(5), 1246–1278.
- Jegelevicius, Linas (12-5-17) *Irking Russia: Lithuania is also to start building its fence with Russia*. Baltic New Network, Sección Social [En línia] Disponible a: <http://bnn-news.com/irking-russia-lithuania-is-also-to-start-building-its-fence-with-russia-165282>
- Johns Hopkins School of Education, International Scientific Conference (2017 *Contemporary Concepts of crisis management* [En línia] Disponible a: <http://eprints.ugd.edu.mk/18123/1/CMC%20Conferenc%20ok.pdf>
- Johnson, Howard (7-10-16) *Norwegians laugh at new fence on Russian border*. BBC, Sección Europe [En línia] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/world-europe-37577547>
- _____ (6-10-16) *Norway's short but controversial fence on Russia's border*. BBC, Sección Europe [En línia] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-37572671/norway-s-short-but-controversial-fence-on-russia-s-border>
- Jones, R., & Johnson, C. (2016) *Border militarisation and the re-articulation of sovereignty*. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 41(2), 187–200. <https://doi.org/10.1111/tran.12115>
- Jones, Reece (2016) *Violent Borders*. Ed. Verso, Londres.
- Kakissis, Joanna (7-1-11) *Greek Border Fence to Keep Out Illegal Immigrants?* Time [En línia] Disponible a: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2040821,00.html>
- Kingsley, Patrick (22-6-15) *Migrants on Hungary's border fence: 'This wall, we will not accept it'*
- TGuardian, The, Sección Europe [En línia] Disponible a: <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/22/migrants-hungary-border-fence-wall-serbia>
- *Latvia completes 23km of 'anti-migrant wall' on Russian border* (5-1-17) RT, Sección World News [En línia] Disponible a: <https://www.rt.com/news/376347-latvia-migrant-fence-russia/>
- *Latvia completes 23km of 'anti-migrant wall' on Russian border* (5-2-17) RT, Sección World News [En línia] Disponible a: <https://www.rt.com/news/376347-latvia-migrant-fence-russia/>
- Lemberg-Pedersen, M. (2013) *Private security companies and the european borderscapes. The Migration Industry and the Commercialization of International Migration*, 152–172. <https://doi.org/10.4324/9780203082737>
- Léonard, S. (2010) *EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices*. *European Security*, 19(2), 231–254. <https://doi.org/10.1080/09662839.2010.526937>

- *Letonia comenzó a construir una cerca en la frontera con Rusia - Латвія почала будувати паркан на кордоні з Росією* (14-12-15) BBC [En línea] Disponible a: Usar traductor: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2015/12/151214_vs_latvia_russia_border
- *Lithuania plans fence on Russian Kaliningrad border* (17-6-17) BBC, Sección Europe [En línea] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/world-europe-38635737>
- *Lithuania starts building fence on border with Russia* (6-6-17) The Baltic Times [En línea] Disponible a: https://www.baltictimes.com/lithuania_starts_building_fence_on_border_with_russia/
- London School of Economics (26-10-2017) *Explaining the popularity of Poland's Law and Justice government* (University of Sussex), [En línea] Disponible a: <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/26/explaining-the-popularity-of-polands-law-and-justice-government/>
- Luque, Alejandro (31-8-16) *"Muchos políticos hablan con conceptos estereotipados que no llevan a nada"*. El Viejo Topo, Sección Entrevistas [En línea] Disponible a: <http://www.elviejotopo.com/topoexpress/emilio-lledo-parte-ii/>
- *Macedonia finishes fence at Greek border to stem flow of asylum seekers* (29-11-15) ABC News [En línea] Disponible a: <http://www.abc.net.au/news/2015-11-30/macedonia-finishes-fence-at-greek-border-to-stop-migrants/6984826>
- Malešič, M. (2017) *The securitisation of migrations in Europe: The case of Slovenia*. Teorija in Praksa, 54(6), 947–968.
- Menjívar, C. (2014) *Immigration Law Beyond Borders: Externalizing and Internalizing Border Controls in an Era of Securitization*. Annual Review of Law and Social Science, 10(1), 353–369. <https://doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-110413-030842>
- Meret, Susi (2010) *The Danish People's Party, the Italian Northern League and the Austrian Freedom Party in a Comparative Perspective: Party Ideology and Electoral Support*. Tesis doctoral, Aalborg University (2010, ISSN: 1903-7783) [En línea] Disponible a: [http://vbn.aau.dk/en/publications/the-danish-peoples-party-the-italian-northern-league-and-the-austrian-freedom-party-in-a-comparative-perspective-party-ideology-and-electoral-support\(0a7918a0-583a-11df-9ad7-000ea68e967b\).html](http://vbn.aau.dk/en/publications/the-danish-peoples-party-the-italian-northern-league-and-the-austrian-freedom-party-in-a-comparative-perspective-party-ideology-and-electoral-support(0a7918a0-583a-11df-9ad7-000ea68e967b).html)
- Ministerio della Difesa (n.d) *Mare Nostrum Operation* [En línea] Disponible a: <http://www.marina.difesa.it/EN/operations/Pagine/MareNostrum.aspx>
- Ministerio del Interior de España (27-7-17) *La Policía Nacional inicia junto a FRONTEX la operación Minerva'16 en los puertos de Algeciras, Tarifa y Ceuta* [En línea] Disponible a: http://www.interior.gob.es/prensa/noticias/-/asset_publisher/GHU8Ap6ztgsg/content/id/6214809
- Ministerio del Interior de España (2018) *Misiones en el exterior* [En línea] Disponible a: http://www.defensa.gob.es/misiones/en_exterior/
- Mortimer, Caroline (4-8-15) *Bulgaria builds final part of razor wire fence to keep out refugees*. The Independent, Sección Europe [En línea] Disponible a: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/bulgaria-builds-final-part-of-razor-wire-fence-to-keep-out-refugees-10437962.html>
- Muller, B. J. (2009) *Borders , Risks , Exclusions*, 3(1), 67–78.
- Murphy, Francois (5-6-17) *Bracing for Russian military exercise, Lithuania puts up a border fence*. Reuters, Sección World News [En línea] Disponible a: <https://www.reuters.com/article/us-lithuania-russia-fence/bracing-for-russian-military-exercise-lithuania-puts-up-a-border-fence-idUSKBN18W237>

- Nenov, Stoyan (17-7-14) *Bulgaria's fence to stop migrants on Turkey border nears completion*. Reuters [En línea] Disponible a: <https://www.reuters.com/article/us-bulgaria-refugees-fence/bulgarias-fence-to-stop-migrants-on-turkey-border-nears-completion-idUSKBN0FM1ZF20140717>
- Nielsen, Nikolaj (22-1-2016) *EU rejects Hungary's demand to finance border fence*. EUObserver, Sección Migration [En línea] Disponible a: <https://euobserver.com/migration/138857>
- Nordsieck Wolfram (n.d) *Parties and Elections in Europe. Results of legislative elections from more than 100 countries and regions in Europe from 2000 to 2018* [En línea] Disponible a: <http://www.parties-and-elections.eu/>
- Nuruzzaman, M. (2006) *Paradigms in conflict: The contested claims of human security, critical theory and feminism*. Cooperation and Conflict, 41(3), 285–303. <https://doi.org/10.1177/0010836706066560>
- Obrez, Veliki (24-8-17) *'We know how to live next to Russia': Lithuania builds border fence with Kaliningrad*. The Guardian, Sección Europe [En línea] Disponible a: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/24/russia-lithuania-border-fence-kaliningrad-estonia-eston-kohver>
- Parlamento Europeo (2007) *Informe anual de Frontex* [En línea] Disponible a: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200810/20081029ATT40977/20081029ATT40977EN.pdf>
- _____ (2011) *Informe anual de Frontex* [En línea] Disponible a: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201207/20120725ATT49372/20120725ATT49372EN.pdf>
- _____ (2013) *Informe anual de Frontex* [En línea] Disponible a: http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/59177/att_20140818ATT87670-6654011261055466919.pdf
- _____ (2014) *Informe anual de Frontex* [En línea] Disponible a: http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/84687/FRONTEX%20AAR%202014_13.05.2015.pdf
- _____ (2013) *Reglamento (UE) n.º 1052/2013 del Parlamento Europeo y del Consejo de 22 de octubre de 2013 por el que se crea un Sistema Europeo de Vigilancia de Fronteras (Eurosur)* [En línea] Disponible a: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1052&from=ES>
- _____ (2016) *Policy Department, Internal border controls in the Schengen area, Is Schengen crisis-proof?* [En línea] Disponible a: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571356/IPOL_STU%282016%29571356_EN.pdf
- _____, *Propuesta de reglamento del Parlamento Europeo y del Consejo por el que se crea un Sistema Europeo de Información y Autorización de Viajes (SEIAV) y por el que se modifican los Reglamentos (UE) n.º 515/2014, (UE) 2016/399, (UE) 2016/794 y (UE) 2016/1624* [En línea] Diponible en: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=COM:2016:0731:FIN>
- *Parties and elections, Legislative elections in European countries and autonomous regions since 1945. Political parties and governments. Past election results are stored in the archive.* [En línea] Disponible a: <http://www.parties-and-elections.eu/countries.html>
- Picazo, Belén (20-11-13) *Frontera en Mellila el drama humanitario*. Diario.es, Sección Desalambre [En línea] Disponible a: https://www.eldiario.es/desalambre/valla_de_melilla/
- Racaj, M., & Janev, S. (2017) *Migrant crisis, a security challenge for the Republic of Macedonia and ARM contribution in handling the migrant crisis*. Disponible a: <http://eprints.ugd.edu.mk/18123/>
- Reuters (13-11-15) *Austria plans border fence to manage migrant flow* [En línea] Disponible a: <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-austria/austria-plans-border-fence-to-manage-migrant-flow-idUSKCN0T213620151113#veCtTRrGBIYyCphe.99>

- _____ (24-8-16) *The Norway Will Build a Fence at Its Arctic Border With Russia* New York Times, Sección *Europe* [En línea] Disponible a: <https://www.nytimes.com/2016/08/25/world/europe/russia-norway-border-fence-refugees.html>
- _____, Sección *World News* [En línea] Disponible a: <https://www.reuters.com/article/us-bulgaria-refugees-fence/bulgarias-fence-to-stop-migrants-on-turkey-border-nears-completion-idUSKBN0FM1ZF20140717>
- Reynolds , James (11-12-15) *Slovenia builds razor-wire fence to control migrant numbers*. BBC, Sección *World* [En línea] Disponible a: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-34790151/slovenia-builds-razor-wire-fence-to-control-migrant-numbers>
- *Rightwing populists reshape Denmark's political landscape* (16-6-2015) *Financial Times* [En línea] Disponible a: <https://www.ft.com/content/d9c90e48-1113-11e5-8413-00144feabdc0>
- Rooduijn , Matthijs (2015) *The Rise of the Populist Radical Right in Western Europe*. *European View*, Vol. 14, pp. 3-14, 2015 [En línea] Disponible a: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1007/s12290-015-0347-5>
- Salazar P., Robinson, Yenissey Rojas, Ivonne (2011) *La securitización de la seguridad pública: una reflexión necesaria*. El Cotidiano.
- Sanahuja, J. A. C. N.-C.-1024 L. B.-513312 (2005) *Seguridad, desarrollo y lucha contra la pobreza tras el 11-S: Los Objetivos del Milenio y la «securitización» de la ayuda*, *Documentación Social*, pp. 25–41.
- Schengen Visa (2017) *Info ETIAS – Sistema Europeo de Información y Autorización de Viajes* [En línea] Disponible a: <https://www.schengenvisa.info.com/es/etias/>
- Shamir, Ronen (2016) *Without Borders ? Notes on Globalization as a Mobility Regime* *American Sociological Association Stable*, 23(2), 197–217.
- Smagare, Silvija (1-11-17) *Latvia to build €10.5m fence on border with Belarus*. *LSM.LV* [En línea] Disponible a: <https://eng.lsm.lv/article/society/society/latvia-to-build-10.5m-fence-on-border-with-belarus.a255741/>
- Sparke, M. B. (2006) *A neoliberal nexus: Economy, security and the biopolitics of citizenship on the border*. *Political Geography*, 25(2), 151–180 <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2005.10.002>
- Statewatch (2005) *Informe anual de actividad de Frontex* [En línea] Disponible a: <http://www.statewatch.org/news/2006/jun/frontex-report-2005.pdf>
- _____ (2008) *Informe anual de actividad de Frontex* [En línea] Disponible a: <http://www.statewatch.org/news/2009/jul/eu-frontex-annual-report-2008.pdf>
- _____ (2009) *Informe anual de actividad de Frontex* [En línea] Disponible a: http://www.statewatch.org/observatories_files/frontex_observatory/gen_rep_2009_en.pdf
- _____ (2012) *Informe anual de actividad de Frontex* [En línea] Disponible a: http://www.statewatch.org/observatories_files/frontex_observatory/2013-09-frontex-annual-report-2012.pdf
- _____ (2015) *Informe anual de actividad de Frontex* [En línea] Disponible a: <http://statewatch.org/news/2016/jul/eu-frontex-2015-activity-report.pdf>
- _____ (2017) *Informe anual de actividad de Frontex* [En línea] Disponible a: <http://www.statewatch.org/news/2017/aug/eu-frontex-activity-report-2016.pdf>

- *Stroobants y Perrier (11-1-11) Plans for a wall on Greece's border with Turkey embarrass Brussels. The Guardian* [En línea] Disponible: <https://www.theguardian.com/world/2011/jan/11/greece-turkey-wall-immigration-stroobants>
- *Stroobats (11-1-11) Plans for a wall on Greece's border with Turkey embarrass Brussels. The Guardian* [En línea] Disponible a: <https://www.theguardian.com/world/2011/jan/11/greece-turkey-wall-immigration-stroobants>
- *Stroobants y Perrier (11-11-15) Slovenia starts building fence to control flow of refugees. The Guardian, Sección Europe* [En línea] Disponible a: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/11/slovenia-fence-refugees-veliki-obrez>
- *Sweden's Moderates open to Sweden Democrats immigration deal (7-5-2018) The Local* [En línea] Disponible a: <https://www.thelocal.se/20180507/swedens-moderates-open-to-sweden-democrats-immigration-deal>
- *Sytas y Mardiste(8-3-16) Worried over refugees, Baltics begin to erect border fences. Reuters, Sección World News* [En línea] Disponible a: <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-baltics/worried-over-refugees-baltics-begin-to-erect-border-fences-idUSKCN0WA1JN>
- *Tartar, Andre (11-12-17) How the Populist Right is Redrawing the Map of Europe, [En línea]* Disponible a: <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-europe-populist-right/>
- *Taylor, Alan (2-3-16) Stranded on the Macedonian Border. The Atlantic* [En línea] Disponible a: <https://www.theatlantic.com/photo/2016/03/stranded-on-the-macedonian-border/471933/>
- *Taylor, Adam (20-4-15) Italy ran an operation that saved thousand of migrants for drowning in the mediterranean sea. The Washington Post* [En línea] Disponible a: https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/04/20/italy-ran-an-operation-that-save-thousands-of-migrants-from-drowning-in-the-mediterranean-why-did-it-stop/?noredirect=on&utm_term=.80b16dc60f2a
- *The Interior Minister Declared the Fence on the Bulgaria-Turkey Border is 100% Finished (29-10-17) Novite.com , Sección Defensa* [En línea] Disponible a: <https://www.novinite.com/articles/184460/The+Interior+Minister+Declared+the+Fence+on+the+Bulgaria-Turkey+Border+is+100+Finished>
- *Trading places on the Hungarian right (16-8-2017) Politico.eu* [En línea] Disponible a: <https://www.politico.eu/article/hungary-right-wing-trading-places-fidesz-jobbik/>
- *Unión Europea (2003) European Security Strategy - A Secure Europe in a Better World* [En línea] Disponible a: <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world>
- _____ (2006) REGULATION (EC) No 562/2006 Establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code) [En línea] Disponible a: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:EN:PDF>
- _____ (2007) REGLAMENTO (CE) N.º 2007/2004 DEL CONSEJO (2004) por el que se crea una Agencia Europea para la gestión de la cooperación operativa en las fronteras exteriores de los estados miembros de la Unión Europea [En línea] Disponible a: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004R2007:20070820:ES:PDF>
- _____ (2014) *La Europa sin Fronteras: El espacio Schengen* (2014-2019) [En línea] Disponible a: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/schengen_brochure/schengen_brochure_dr3111126_es.pdf

- _____ (2016) REGLAMENTO (UE) 2016/1624 (2016), sobre la Guardia Europea de Fronteras y Costas, por el que se modifica el Reglamento (UE) 2016/399 [En línea] Disponible a: <https://www.boe.es/doue/2016/251/L00001-00076.pdf>
- _____ (2016) Reglamento del Parlamento Europeo y del Consejo por el que se modifica el Reglamento (UE) 2016/399 en lo relativo al refuerzo de los controles mediante la comprobación en las bases de datos pertinentes en las fronteras exteriores [En línea] Disponible a: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-55-2016-INIT/es/pdf>
- _____ (2016) Una visión común, una actuación conjunta: una Europa más fuerte [En línea] Disponible a: https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_es_version.pdf
- _____ (2017) Agencia Europea de la Guardia de Fronteras y Costas (Frontex) [En línea] Disponible a: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_es
- _____ (2017) Agencia Europea para la Gestión Operativa de Sistemas Informáticos de Gran Magnitud en el Espacio de Libertad, Seguridad y Justicia (eu-LISA) [En línea] Disponible a: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eu-lisa_es
- _____, Diario Oficial (2016) Reglamento (UE) 2016/1624 del Parlamento Europeo y del Consejo [En línea] Disponible a: <https://www.boe.es/doue/2016/251/L00001-00076.pdf>
- United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (2006) Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination 68th and 69th session [En línea] Disponible a: <http://repository.un.org/handle/11176/167150>
- Vallet, Elisabeth (2014) *Borders, Fences and Walls*. Ed. Routledge.
- _____ Duez, Denis (2014) *A Community of Borders, Borders of the Community: The EU's Integrated Border Management Strategy*. En Vallet, 2014. 51-66
- _____ Chiara, Maria (2014) *The Mediterranean Sea as a European Border: Trans-Mediterranean Migration, Forced Return and Violation of Fundamental Rights*. En Vallet 2014, 11-16.
- Walters, W. (2002) *Mapping Schengenland: Denaturalizing the border*. Environment and Planning D: Society and Space, 20(5), 561-580. <https://doi.org/10.1068/d274t>
- Waugh, Rob (2017) *Map showing the most racist countries in Europe (and how Britain ranks)* [En línea] Disponible a: <https://metro.co.uk/2017/05/03/this-map-shows-the-most-racist-countries-in-europe-and-how-britain-ranks-6612608/>
- Williams, J. M. (2016) *The safety/security nexus and the humanitarianisation of border enforcement*. Geographical Journal, 182(1), 27-37. <https://doi.org/10.1111/geoj.12119>
- Worrall, Patrick (2017) *The rise of right-wing populism in Europe* Channel [En línea] Disponible a: <https://www.channel4.com/news/factcheck/factcheck-the-rise-of-right-wing-populism-in-europe>
- Zacher, M. W. (2001) *The Territorial Integrity Norm: International Boundaries and the Use of Force*. International Organization, 55(2), 215-250. <https://doi.org/10.1162/00208180151140568>

ANNEX 1

PRESSUPOST DE FRONTEX 2005-2017

	PRESSUPOST
2005	6.280.202
2006	19.166.300
2007	41.980.000
2008	70.432.000
2009	83.250.000
2010	92.846.928
2011	118.187.000
2012	89.578.000
2013	93.950.000
2014	97.945.077
2015	143.300.000
2016	232.757.000
2017	302.029.000
TOTAL	1.391.701.507

Fuente: Elaboració pròpia a partir dels pressupostos anuals de Frontex (Frontex, 2005-2017)

ANNEX 2

CONTROLS INTERNS DINS DE L'ESPAI SCHENGEN (2006-2017)

Any	País que ho realitza	Núm. Controles	Razones
2006	França	1	Esdeveniment
	Finlàndia	2	Esdeveniment polític
2007	França	1	Esdeveniment polític
	Alemanya	1	Esdeveniment polític
	Islàndia	1	Esdeveniment
2008	Àustria	1	Esdeveniment esportiu [Eurocopa 2008]
	França	1	Mobilització social
	Finlàndia	1	Esdeveniment polític
2009	Islàndia	1	Esdeveniment
	Alemanya	1	Esdeveniment polític
	França	3	2 per Esdeveniment polític
		1	Mobilització social
	Itàlia	1	Esdeveniment polític
	Espanya	1	Mobilització social
	Noruega	1	Esdeveniment
	Dinamarca	1	Esdeveniment polític
2010	Malta	1	Esdeveniment
	Estònia	1	Esdeveniment polític
	França	1	Esdeveniment polític
	Letònia	1	Esdeveniment polític
	Portugal	1	Esdeveniment polític
2011	Àustria	1	Esdeveniment polític
	Noruega	1	Atac terrorista
	Suècia	1	Atac terrorista
	França	1	Esdeveniment polític

Any	País que ho realitza	Núm. Controles	Razones
2012	Espanya	1	Esdeveniment polític
	Polònia	1	Esdeveniment esportiu [Eurocopa 2012]
	Noruega	1	Esdeveniment
2013	Polònia	1	Esdeveniment polític
2014	Països Baixos	1	Esdeveniment
	Bèlgica	1	Esdeveniment polític
	Noruega	1	Amenaça terrorista
	Estònia	1	Esdeveniment polític
2015	Alemanya	6	Esdeveniment polític
			5 per moviments migratoris
	Àustria	5	Moviments migratoris
	Eslovènia	2	Moviments migratoris
	Hongria	1	Moviments migratoris
	Malta	1	Esdeveniment polític/amença terrorista/lluita contra el tràfic de persones
	Suècia	1	Moviments migratoris
	França	2	Esdeveniment polític
		1	Estat d'emergència [Atacs de París 13/10/2015]
	Noruega	1	Moviments migratoris
2016	Dinamarca	4	Moviments migratoris
			Moviments migratoris
			Recomanació del Consell de 12 de maig de 2016 sota l'article 29 (1). Criteri [a]
			Moviments migratoris
	Suècia	3	Recomanació del Consell de l'11 de novembre de 2016 (2). Criteri [a]
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
	Noruega	3	Moviments migratoris
			Recomanació del Consell del 7 de febrer de 2017 (3). Criteri [b]
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
	Bèlgica	1	Recomanació del Consell del 11 de novembre de 2016 (2). Criteri [2]
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
	França	2	Moviments migratoris
			Esdeveniment esportiu [Tour de França]
			Estat d'emergència [Atacs de Nîça, 14/7/2016]
			Estat d'emergència [Atacs de Nîça, 14/7/2016]
	Alemanya	2	Estat d'emergència [Atacs de Nîça, 14/7/2016]
			Recomanació del Consell del 12 de maig de 2016 sota l'article 29 (1). Criteri [a]
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
	Àustria	2	Recomanació del Consell del 11 de novembre de 2016 (2). Criteri [a]
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
	Polònia	1	Recomanació del Consell del 12 de maig de 2016 sota l'article 20 (1). Criteri [a]
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris
			Moviments migratoris

Any	País que ho realitza	Núm. Controles	Razones
2017	Malta	1	Esdeveniments polítics
	França	2	Amenaça terrorista
	Àustria	3 1 1	Recomanació del Consell del 7 de febrer de 2017 (3). Criteri [b] moviments migratoris
			Recomanació del Consell del 11 de maig de 2017 (4). Criteri [b] moviments migratoris
			Moviments secundaris: Situació de seguretat a Europa i amenaces derivades dels continuus moviments secundaris significatius
	Alemanya	3 1 1	Recomanació del Consell del 7 de febrer de 2017 (3). Criteri [b] moviments migratoris
			Recomanació del Consell del 11 de maig de 2017 (4). Criteri [b] moviments migratoris
			Moviments secundaris: Situació de seguretat a Europa i amenaces derivades dels continuus moviments secundaris significatius
	Dinamarca	3 1 1	Recomanació del Consell del 7 de febrer de 2017 (3). Criteri [b] moviments migratoris
			Recomendación del Consejo el 11 de mayo de 2017 (4). Criterio [b] movimientos migratorios
			Movimientos secundarios: Situación de seguridad en Europa y amenazas derivadas de los continuos movimientos secundarios significativos
	Suècia	4 1 1 1	Recomanació del Consell del 7 de febrer de 2017 (3). Criteri [b] moviments migratoris
			Recomanació del Consell del 11 de maig de 2017 (4). Criteri [b] moviments migratoris
			Movimientos secundarios: Situación de seguridad en Europa y amenazas derivadas de los continuos movimientos secundarios significativos
			Mobilització social
	Noruega	4 1 1 1	Recomanació del Consell del 7 de febrer de 2017 (3). Criteri [b] moviments migratoris
			Recomanació del Consell del 11 de maig de 2017 (4). Criteri [b] moviments migratoris
			Esdeveniments esportiu [Campionat Mundial de Ciclisme en Ruta]
			Moviments secundaris: Situació de seguretat a Europa i amenaces derivades dels continuus moviments secundaris significatius

Font: Elaboració pròpia a partir de fonts del Parlament Europeu (Parlamento Europeo, 2016)

Notes:

La durada dels controls sol ser aprovat pel termini d'uns mesos, els que presenten una llarga durada en el temps s'han prorrogat passat el temps estipulat.

(1) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?qid=1530782148173&uri=CELEX:32016D0894>

Es refereix a la "Decisió d'Execució (UE) 2016/894 del Consell, de 12 de maig de 2016, per la qual s'estableix una Recomanació de realització de controls temporals en les fronteres interiors en circumstàncies excepcionals que posin en perill el funcionament global de l'espai Schengen".

(2) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:32016D1989&qid=1530785018389>

Es refereix a la "Decisió d'Execució (UE) 2016/1989 del Consell, de 11 de novembre de 2016, per la qual s'estableix una recomanació per prorrogar la realització de controls temporals en les fronteres interiors en circumstàncies excepcionals que posin en perill el funcionament global de l'espai Schengen".

(3) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?qid=1530785165136&uri=CELEX:32017D0246>

Es refereix a la "Decisió d'Execució (UE) 2017/818 del Consell, de 11 de maig de 2017, per la qual s'estableix una Recomanació per prorrogar la realització de controls temporals en les fronteres interiors en circumstàncies excepcionals que posin en perill el funcionament global de l'espai Schengen".

(4) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?qid=1530785261170&uri=CELEX:32017D0818>

Es refereix a la "Decisió d'Execució (UE) 2017/818 del Consell, de 11 de maig de 2017, per la qual s'estableix una Recomanació per prorrogar la realització de controls temporals en les fronteres interiors en circumstàncies excepcionals que posin en perill el funcionament global de l'espai Schengen".

Notes sobre els criteris:

Esdeveniment: esdeveniments o esdeveniments socials a gran escala

Esdeveniment polític: reunions o cimera a nivell internacional com una cimera de canvi climàtic o de l'OTAN.

"Moviments secundaris significatius": moviments migratoris dins de l'espai Schengen. Segons definició del Consell Europeu "Moviment de refugiats o sol·licitants d'asil des dels països en què ja gaudeixen o poguessin gaudir de protecció, amb l'objecte de sol·licitar asil o reassestament permanent a un altre país, sense el consentiment previ de les autoritats nacionals d'aquest últim, sense comptar amb un visat d'entrada o amb suficient documentació de viatge

"Font: <http://iate.europa.eu/FindTermsByLlId.do?llId=911515&langId=es>

Mobilització social: manifestació que implica un nivell alt de desplaçament de persones per la via pública.

Moviments migratoris: moviments de persones migrades a les fronteres exteriors o interiors de l'espai Schengen

Notes sobre els criteris amb recomanació del Consell Europeu:

[a] "greus problemes per garantir un control eficient de la frontera exterior, de conformitat amb el patrimoni de Schengen, i l'acollida i el tractament dels migrants que arriben [...]"

[b] "[...] prorrogar la realització de controls temporals en les fronteres interiors en circumstàncies excepcionals que posin en perill el funcionament global de l'espai Schengen [...]". Les "circumstàncies excepcionals", es poden descriure com "[...] la seriosa amenaça per a l'ordre públic i la seguretat interior que plana sobre aquests Estats per la combinació de deficiències en el control de les fronteres exteriors a Grècia i pels moviments secundaris de migrants irregulars que entren a través de Grècia amb la possible intenció de traslladar-se a altres estats Schengen [...]"

ANNEX 3

OPERACIONS CONJUNTES DE FRONTEX PER ANYS (2005-2017)

OPERACIÓ	ZONA GEOGRÀFICA	ANYS EN QUE S'HA REALITZAT	PERIODICITAT	TIPUS
FOCAL POINTS	Fronteres occidentals i meridionals: Bulgària, Finlàndia, Grècia, Hongria, Polònia, Romania, Eslovàquia i Eslovènia. Al 2008 s'amplia a 11 aeroportos. Al 2009 s'amplia a Estònia, Letònia, Lituània i s'afegeix la marítima i l'aèrea. Al 2011 es realitza tot l'any en comptes d'alguns mesos. Al 2012 s'amplien els Estats, incloent tercers països : Albània, Àustria, Bèlgica, Bòsnia, Bulgària, Xipre, República Txeca, Finlàndia, França, República de Macedònia, Alemanya, Grècia, Hongria, Itàlia, Letònia, Moldàvia, Països Baixos, Noruega, Polònia, Portugal, Romania, Sèrbia, Espanya, Suïssa, Ucraïna. I s'inclou una versió estesa.	2005-2016	Anual	Terra, mar, aire
Primera operació conjunta	Àustria, República Txeca, Alemanya, Itàlia, Hongria, Polònia, Eslovàquia, Eslovènia	2005		Terra
"Treballadors il·legals"	Àustria, República Txeca, Alemanya, Itàlia, Hongria, Polònia, Eslovàquia, Eslovènia	2006		Terra
TORINO	Aeroport de Torí	2006		Terra
POSEIDÓN	Grècia; ports i fronteres, en 2008 s'augmenta a Bulgària. Al 2009 s'amplia l'operació al mar. Al 2011 es realitzarà tot l'any (i no durant uns mesos). Al 2015 es reemplaça per la Poseidon Rapid Intervention (PRI)	2006-2016	Anual	Terra, mar
DELEGATS DE FRONTERES	Fronteres exteriors (tots dos costats)	2006-2007		Terra
COORDINATION POINTS	Estats membres de la UE i Schengen i més tard s'expandeix a tercers països En 2006 es un proyecto piloto En 2011 se realiza en la frontera entre Ucrania y Moldavia	2006-2016 -?	Anual	Terra
AGIOS	Ports espanyols del mediterrani	2006-2007		Terra
HERA I	Àfrica occidental. A partir de 2008 serà una operació conjunta amb Hera II	2006-2008		Terra
HERA II	Àfrica occidental amb destinació a Canàries (Mauritània, Senegal, Cap Verd) A partir de 2008 només serà Hera (juntament amb Hera I) En 2011 es torna permanent i no per mesos	2006-2016	Anual	Mar
JASÓN I	Mediterrani central	2006 (en preparació)-?		Mar
NIRIS	Mar Bàltic i Mar del Nord	2006 (en preparació)-?		Mar i terra
ZEUS	Ports dels Estats membre	2006 (en preparació), 2009		Mar, aire
AGELAU	Aeroports UE	2006 (en preparació)-?		Terra
HYDRA	No específica	2006 (en preparació)-?		No específica
AMAZON	No específica	2006 (en preparació)-?		No específica
ARGONAUTS (Projecte pilot)	Estats membres de la UE i Schengen	2006 (en preparació), 2008, 2009		Aire
OC A MALTA	Malta	2006		Terra i mar
MINERVA	Mediterrani Occidental: Espanya	2006-2016	Anual	Mar
ÍNDALO	Mediterrani Occidental: Espanya	2006-2016	Anual	Mar

OPERACIÓ	ZONA GEOGRÀFICA	ANYS EN QUE S'HA REALITZAT	PERIODICITAT	TIPUS
25 operacions conjuntes son dutes a terme/iniciades al 2007	No específica	2007-?	No específica	No específica
HAMMER	115 aeroports. L'operació té diverses fases que s'implementen segons l'any en diferents aeroports	2008-2009		Aire
EPN (EUROPEAN PATROLS NETWORK) INCLOU: Aenes Hermes Índalo Hera Minerva	Mar Mediterrani	2008-2016	Anual	Mar
NAUTILUS	Mediterrani central: Itàlia i Malta	2008-2009		Mar
ATLAS	Frontera de Polònia amb Ucraïna	2008-?		
HERMES	Mediterrani central: Itàlia i Espanya	2008-2016	Anual	Mar
EUXINE	Mar Negre: Romania	2008		Mar
ARIADNE	Fronteres orientals: Polònia	2008		Terra
FIVE BORDERS: ATLAS I, ATLAS II, ATLAS III	Fronteres orientals: Polònia, Eslovàquia, Hongria, Romania	2008		Terra
HERAKLES	Fronteres sud-orientals: Hongria, Romania, Bulgària	2008		Terra
EUROCUP	Àustria i Suïssa Al 2012 s'amplia a Polònia, Ucraïna, República Txeca, Alemanya, Itàlia, Portugal, Espanya, Països Baixos	2008,2012, 2016	Cada quatre anys	Aire
DRIVE IN	Fronteres meridionals: Eslovènia	2008		Terra
GORDIUS	Fronteres orientals: Romania, Hongria, Eslovàquia i Polònia	2008		Terra
KRAS	Fronteres meridionals: Eslovènia	2008		Terra
LYNX	Fronteres orientals: Eslovàquia	2008		Terra
LONGSTOP	22 aeroports	2008		Aire
ZARATHUSTRA	38 aeroports	2008		Aire
ZORBA	51 aeroports	2008		Aire
SILENCE	13 aeroports	2008		Aire
JUPITER	Fronteres orientals: Polònia, Eslovàquia, Hongria, Romania Al 2012 es realitza a Finlàndia, Estònia, Letònia, Lituània, Polònia, Eslovàquia, Hongria, Romania	2009-2013	Anual	Terra
NEPTUNE	Fronteres orientals i meridionals: Eslovènia, Hongria, Romania, Bulgària Al 2011 es realitza a Grècia i Eslovènia Al 2012 es realitza a Eslovènia	2009-2013	Anual	Terra
SATURN (Part del programa Posidó)	Grècia, Bulgària	2009		Terra
URANUS	Fronteres orientals i meridionals: Finlàndia, Estònia, Letònia, Lituània, Polònia, Eslovàquia, Eslovènia, Grècia	2009		Terra
MERCURY	Fronteres occidentals i meridionals: Lituània, Polònia, Eslovènia	2009		Terra
GOOD WILL	Fronteres orientals: Romania, Hongria, Eslovàquia, Polònia	2009		Terra
LONG OVERSTAYERS	Fronteres orientals i meridionals: Finlàndia, Estònia, Letònia, Lituània, Polònia, Eslovàquia, Hongria, Romania Bulgària, Eslovàquia, Eslovènia, Grècia	2009		Terra
ALPHA REINFORCEMENT	Oceà Atlàntic, principalment costa sud: Letònia, Portugal, Espanya	2009		Mar

OPERACIÓ	ZONA GEOGRÀFICA	ANYS EN QUE S'HA REALITZAT	PERIODICITAT	TIPUS
HUBBLE	10 aeroports	2009		Aire
RABIT 2011	Frontera de Grècia amb Turquia	2011		Terra
AENEAS	Mediterrani central	2011-2014	Anual	Mar
RABIT	Grècia	2011		Terra
FLEXI FORCE: -HUBBLE -EUROCUP -VISA INTEGRITY	Bèlgica, República Txeca, França, Alemanya, Itàlia, Països Baixos, Portugal, Romania, Espanya	2010-2013	Anual	Aire
METEOR	Aeroport de Lisboa	2013		Aire
TRITÓ	Mediterrani central: Itàlia	2014-2017	Anual	Mar
ATTICA	Grècia	2009-2016	Anual	Terra, mar i aire
MOS MAIORUM	Estats membres de la UE i Schengen	2014, 2015, ?		
REX	No específica	2014-2015		Terra
RABIT 2015	Frontera marítima entre Grècia i Turquia	2015		Marítima
PEGASUS	Estats membres de la UE i Schengen	2014-2016	Anual	Aire
ALEXIS	No específica	2014-2016	Anual	Aire
VEGA CHILDREN	Estats membres de la UE i Schengen	2014-2016	Anual	Aire
DRAGON	Estats membres de la UE i Schengen	2017		
OPERACIONS DE RETORN	Estats membres de la UE i Schengen amb tercers països	2006-2017	Anual	Terra, mar i aire

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes d'activitat del Parlament Europeu (Parlamento Europeo, 2007, 2013, 2014) i de Statewatch (2005, 2008, 2009, 2012, 2015, 2017) el Ministeri de l'Interior de l'Estat espanyol (Ministerio del Interior de España (27-7-17))

INFORME Núm. 20

Evolución de la banca armada en España

Jordi Calvo Rufanges · Octubre de 2013

INFORME Núm. 21

El militarisme al Nord d'Àfrica

Blanca Camps-Febrer i Pere Ortega

Gener de 2014

INFORME Núm. 22

La política militar del gobierno Rajoy

Tomàs Gisbert, Maria de Lluç Bagur

i Gemma Amorós · Febrer de 2014

INFORME Núm. 23

Drons militars. La guerra de videojoc amb víctimes reals

Jordi Calvo, Anna Escoda, Carles Blanco

i Gabriela Serra

Març de 2014

INFORME Núm. 24

Exportacions espanyoles d'armament 2004-2013. El govern promou exportacions il·lícites d'armament?

Tica Font, Eduardo Melero, Camino Simarro

Juliol de 2014

INFORME Núm. 25

Inèrcia, malbaratament i engany en la despesa militar. Anàlisi del pressupost de Defensa espanyol de l'any 2015

Pere Ortega i Jordi Calvo Rufanges

Desembre de 2014

INFORME Núm. 26

Frau i improvisació en la despesa militar. Anàlisi del pressupost de defensa espanyol de l'any 2016

Pere Ortega i Xavier Bohigas

Octubre de 2015

INFORME Núm. 27

Exportacions espanyoles d'armament 2005-2014. Alimentant conflictes a Orient Mitjà

Tica Font, Eduardo Melero i Camino Simarro

Desembre de 2015

INFORME Núm. 28

Los bancos que invierten en armas. Actualización de la financiación de armamento nuclear, de bombas de racimo y de las principales industrias militares españolas (2011-2016)

Jordi Calvo Rufanges

Junio de 2016

INFORME Núm. 29

Exportacions espanyoles d'armament 2006-2015. Armes espanyoles utilitzades en els conflictes d'Orient Mitjà

Tica Font i Eduardo Melero

Novembre de 2016

INFORME Núm. 30

Gènere i cultura militar

Nora Miralles Crespo

Novembre de 2016

INFORME Núm. 31

La incorporació de la dona a l'exèrcit espanyol Opacitat, masclisme i violència

María de Lluç Bagur

Novembre de 2016

INFORME Núm. 32

Armes europees que alimenten conflictes. Conflictes dels quals fugen els refugiats

Jordi Calvo Rufanges (Coord.), Ainhoa Ruiz Benedicto

i Edgard Vega Vargas

Juny de 2016

INFORME Núm. 33

La bombolla de les armes i la indústria militar a espanya

Pere Ortega

Juny de 2017

INFORME Núm. 34

Els despropòsits de la despesa militar. Anàlisi del pressupost de defensa d'Espanya de 2017

Pere Ortega, Xavier Bohigas, Xavier Mojal

Juny de 2017

**Stop
Wapenhandel**

Amb el suport de:

